

ŠVEICARIJOS LIETUVIŲ ŽINIOS

Neperiodinis leidinys Nr. 26 (33)
1951-1953 metais išleisti 7 numeriai. Laikraštis vėl pradėtas leisti 2001 metais.

2015 metų birželis

TURINYS

ŠVENTĖS

Vasario 16-osios šventė Ciuriche 2

PROJEKTAI

Kalėdinės akcijos atgarsiai 4

IŠ BENDRUOMENĖS GYVENIMO

In Memoriam dr. Joanai 5

Pečiulionytei 7

In Memoriam Narcizui Prielaidai 9

Knygos klubas: Pamąstymai apie 9

Dalios Staponkutės tekstus 9

Lietuvių susitikimai prancūziškoje

Šveicarijos dalyje 11

Lituanistinė mokyklėlė "Ratas" 12

Lituanistinis darželis „Pagrandukas“ 13

ŠVEICARIJA IR LIETUVA: SAŠAJOS

Istoriniai tekstai, tekstų istorijos 14

Iš Lietuvos futbolo rinktinės – į

verslininko biurą Lugane 15

Šveicariškas sūris ir sviestas 16

Varputėnų dvare 16

Šveicarija per kelias dienas 16

IŠ ISTORIJOS PUSLAPIŲ

Lietuvių „Židiniui“ Yverdone – 70
metų! Karo pabėgėliai Šveicarijoje 18

ANONSAI

Lietuvių kultūros diena „Lietuviai

Leysin’e“, skirta Ramūno Bytauto ir

Antano Samuolio atminimui 22

Švęskime Jonines kartu 23

SVEIKINIMAI, ADRESAI 24

Šveicarijos lietuviai šventė Nepriklausomybės dienos šventę

ILONA
KATKIENĖ

Užgavėnių karnavalų savaitgalį Šveicarijos lietuviai šventė Lietuvos gimimo dieną įprastoje vietoje - Ciuricho Lurdo Marijos bažnyčioje, ant kurios stogo pavasariais sustoja pailsėti į Lietuvą grįžtantys gandrai.

Visuotinis bendruomenės narių susirinkimas senu papratimu nebuvo populiarus, bet ir 16 aktyvių narių gali nuspręsti daug. Be įprastų susirinkimo procedūrų, metinių ataskaitų patvirtinimo, spontaniškai kilo ir diskusijų.

Tradicinėse šv. Mišiose buvo pagerbtas prieš keletą mėnesių mirusio dr. Jurgio Steponavičiaus atminimas.

Bendruomenei nebereikia importuoti dvasininkų – šiemet šv. Mišias aukėjo pernai įšventintas Šveicarijos lietuvių kunigas Audrius Micka. Jis pakvietė nepabijoti išeiti į dykumą - į akistatą su savimi ir Dievu ir atskleidė dieviškąją matematiką: kas neturi vilties, iš to Dievas atims neviltį, iš neturinčio džiaugsmo atims liūdesį, iš neturinčio meilės – neapykantą.

Giesmė baigėsi šv. Mišios, o himnu prasidėjo oficialioji šventės dalis – Nepriklausomybės dienos minėjimas.

Ambasadorius dr. Jonas Rudalevičius ypač šiltai sutiktoje sveikinimo kalboje klausė, kuo mes būtume be šių didžiųjų istorinių įvykių, ką jie mums reiškia, ką mums reiškia laisvė.

LR garbės konsulas Ciuricho ir Cugo kantonams dr. Grasijanas Pedroja trumpai išdėstė nepriklausomos Lietuvos gimimo istoriją.

Šveicarijos parlamentinės grupės „Pro Baltikum“ įkūrėjas Hansas

Grafas kalbėjo apie Lietuvos kovų dėl nepriklausomybės reikšmę dabartiniame politiniame kontekste.

Vyriausiąją bendruomenės kartą atstovavęs Algimantas Gegeckas palinkėjo, kad „saulė Lietuvos degtų mūsų širdyse“ ir turėjo mažą prašymą - kad daugiau narių ateitų į susirinkimus.

Lietuviškų patiekalų bufetas tradiciškai buvo gausus ir įvairus, o suneštinių desertų stalas žėrėjo net trijų rūšių tiramisu, kvapniausiais pyragais, o bene ryškiausiomis saldžiosiomis žvaigždėmis tapo avietinis pyragas ir metro ilgio kreminis tortas.

Šventės vinimi tapo naujovė – filmo „Nematomas frontas“ peržiūra. Dokumentinė juosta apie pokario

pasipriešinimo kovas prieš Sovietų Sąjungą, kurioje į vieną gretą sutelpa ir didvyriai, ir išdavikai, drąsuoliai kankiniai ir likę gyvi, bet prakeikę savo likimą.

Palengva smelkiasi kitas, šiuolaikinis paveikslas – mūsų nematomas lietuvių saugotojų frontas. Jis slepiasi už vargonų, knygų, už nešulių, puodų ir pašluosčių, ištirpdamas linksmybių fone. Jam nereikia aukoti vardan Tėvynės nei gyvybės, nei meilės. Bet be jo nebūtų nieko.

Atviros pasauliui Lietuvos gimtadienį skambiai ir gyvybingai užbaigė Jurgio Didžiulio koncertas Lotynų Amerikos ritmu. „We love Lithuania, we love Lithuania...“

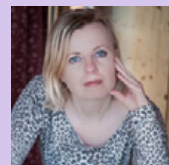

*Vasario 16-osios šventės akimirkos.
Justo Katkaus ir Dianos Brunner
nuotraukos.*

Redaktorės žodis

REDAKTORĖ
DR. LIJANA
TAGMANN

Metai, rodos, ką tik prasidėjo, o jau pamažu artėjame prie jų vidurio. Ir įvyko jau daug, ir daug dar suplanuota.

Vasarį, kaip visada, paminėjome Vasario 16-ąją. Galime pasižiaugti dar prieš Kalėdas surengtos paramos akcijos rezultatais: dosniais paaukojimais praskaidrinome Kauno vaikų dienos centro globotinių kasdienybę.

Neišvengiamos ir liūdnos akimirkos - šį pavasarį į Amžinybę iškeliavo dvi iškilios Šveicarijos lietuvių bendruomenės asmenybės - dr. Joana Pečiulionytė ir Narcizas Prielaida. Keli puslapiai skirti jiems, jų Lietuvai pašvęstų gyvenimų atminimui.

Naujienas iš knygų klubo Ciuriche šį kartą pristatome kiek neįprastai - kviečiame tiesiog paklajoti vienos rašytojos minčių vingiais.

Kad šalia didžiųjų metinių lietuvių susibūrimų vyksta ir mažesni, liudija pranešimai apie susitikimus prancūziškoje Šveicarijos dalyje bei naujienos iš lituanistinės mokyklėlės Ženevoje ir darželio Ciuriche.

Vėl atradome nemažai sąsajų tarp Šveicarijos ir Lietuvos. Tai ir istoriniai tekstai, ir Šveicarijoje apsigyvenęs garsus Lietuvos futbolininkas, ir XX a. pradžioje Varputėnuose sūrius gaminusi šveicarų šeima, ir Lietuvos poetų viešnagės Šveicarijoje įspūdžiai.

Rubrika "Iš istorijos puslapių" skirta reikšmingai datai - lietuvių karo pabėgėlių stovyklos Yverdone įkūrimo 70-mečiui.

Pabaigai išsamiai pristatome birželį vyksiančią Lietuvių kultūros dieną skirtą filosofo Ramūno Bytauto ir tapytojo Antano Samuolio atminimui. Taip pat kviečiame kartu atšvęsti Jonines!

Malonaus skaitymo ir smagių akimirkų artėjančiuose renginiuose!

Kalėdinės akcijos atgarsiai

ŠLŽ INFORMACIJA

Gruodžio mėnesį, artėjant Kalėdoms, kvietėmė visus Šveicarijos lietuvius prisidėti prie paramos akcijos Lietuvos vaikams. Jos metu surinktas aukas planavome skirti Kaune veikiančio labdaros ir paramos fondo vaikų dienos centro "Tavo galimybė" globotiniams. Labai džiaugiamės, kad paaukota suma pranoko lūkesčius. Viena pinigų dalis (1000 lt.) buvo pervesta į fondo sąskaitą dar prieš Kalėdas, kad vaikams būtų surengta kalėdinė šventė. Kita dalis - 2826 Šveicarjos frankai, pasiekė Lietuvą kiek vėliau, jau pasibaigus aukų rinkimo akcijai.

Kaip sužinojome iš fondo direktoriaus Hario Urvinio laiško, vaikams buvo paruoštos kalėdinės vaišės, o dovanų

kiekvienas gavo "Akropolio" dovanų čekį. Vaikų dienos centro auklėtiniai pirmą kartą gavo tokias brangias kalėdines dovanas, už kurias buvo labai dėkingi.

Už gautą Šveicarijos lietuvių bendruomenės paramą dienos centro vaikai gali gauti kokybiškesnį maistą. Turi galimybę su auklėtojais nueiti į kiną ar teatrą. Jiems nuperkama mokyklinių ir higienos prekių. Vasarą vaikai būtinai važiuos į stovyklą pailsėti gryname ore prie jūros ar ežero.

Fondo direktorius dėkoja už atviras aukojusiųjų širdis, dosnumą ir geranoriškumą. Pasak jo, "palaikymas ir parama susitiprina viltį, tikėjimą ir neleidžia pasijusti vienišiams šiame darbe".

Bendruomenės kalėdinę akciją parėmė: Sakalauskaitė - Meier Jurga, Tagmann Stefan, Tikuišienė Laima, Tagmann Lijana, Statkutė Alda, Gegeckas Angelė, Matulionytė - Gomez Vilma, Stephan-Marr Beatrix, Zakaras Jonas, Condrau Marina, Buchs Matthias & Inga, Maščinskaitė Vega, Alter Wolfgang & Vilma, Balčiūnaitė Gina, Papijanc Vitalij, Pavilionytė Neringa, Kušlys Alfonsas, Rieder Judita, Chaleckas Jurgis & Lucia, Žiedaitė Rita, Kinčiūtės Vilma & Ignė, Koller-Ehret Julia, Herzog Gita, Iseli Vilma, Šlekytė Silvija, Gaučaitė Wittich, Fasler Vita, Lyapchuk Vitaliy, Hurst Kurt, Kuck Zita, Lenkaitytė Mantė, Reumer Laura, Caspersen Jūratė, Kancerevyčius Gitanas bei aukoję Advento šventės metu.

Taip pat ŠLB skyrė 20% nuo Advento šventės įėjimo mokesčio, viso pervesta 3'174.00 Šveicarijos frankų.

Nuoširdžiai visiems dėkojame!

Vaikų dienos centro globotinių piešinys.

In Memoriam dr. Joanai (Jonei) Pečiulionytei

JŪRATĖ
CASPERSEN

2015 m. balandžio 30 d. popietę nedidelis būrelis lietuvių ir draugų šveicarų Ciuricho Nordheim kapinių koplyčioje atsiveikino ir į paskutinę poilsio vietą palydėjo ilgametę aktyvią lietuviybės puoselėtoją Šveicarijoje – a.a. **dr. Joaną Eugeniją Pečiulionis** (savų norėjusia būti vadinama **Jone Pečiulionyte**).

Jonė Pečiulionytė gimė 1928 m. liepos 12 d. Kaune, mirė - 2015 m. balandžio 24 d. Ciuricho Käferberg globos namuose, o amžinam poilsiui atgulė Ciuricho Nordheim kapinėse (Grabfeld 19, kapas: 21625).

Pasirinkusi amžiams ilsėtis tose pačiose kapinėse kaip ir jos mama Konstancija bei brolis Tomas (kurie kartu kaip karo pabėgėliai atsirado Šveicarijoje 1945 m.), išeidama Jonė užbaigė garbingą Pečiulionių giminės liniją.

Nors 70 savo gyvenimo metų J. Pečiulionytė išgyveno Šveicarijoje, ji niekad neužmiršo esanti lietuvė; kalbėjo gražia, iš jaunystės Lietuvos atsivežta gimtąja kalba ir tuo labai didžiavosi. Kas nematė J. Pečiulionytės iki pat senatvės Lietuvos valstybinių švenčių minėjimuose dėvint tautinį kostiumą? Tai buvo jos šventinis rūbas, jos pagarba Lietuvai ir pasididžiavimas savo tauta bei jos valstybe. Todėl nestebino, kad Jonės karstą puošė ne edelveisai ir kalnų gencijonai, o lietuviškos rūtos, žiupsnelis tėvų žemės ir saulėje spalvą keičiantys gintaro grūdėliai. O atsiveikianti Šveicarijos Lietuvių Bendruomenė vainiko trispalvėje juostoje įrašė – „Gyvenai Lietuvai“. Atrodo, kad tuose žodžiuose ir yra visa J. Pečiulionytės gyvenimo esmė.

Atsiveikinimo pamaldose – rami, neslegianti nuotaika. Kiekvienas atėjęs išlydėti Jonę didžiavosi ją pažinoję, jautėsi prisilietęs prie tauraus žmogaus, kuris,

Joana su mama Konstancija Pečiulioniene (Vaitiekūnaite) ir broliu Tomu.
ŠLB archyvo nuotrauka.

patyręs didžiulius lemties išbandymus, nepalūžo, nieko nekaltino, niekam nepriekaištavo, o savo ryžtu ir meile Lietuvai uždegė ne vieną Šveicarijos lietuvi.

Kas padaro žmones „*dideliais*“? – Ar tai paveldėti genai? Pasiektos karjeros aukštumos? Susiklosčiusios gyvenimo aplinkybės ar gyvenime sutikti žmonės?... Žinojome, kad palydėjome Anapilin vieną iš jų, tad praėjus J. Pečiulionytės gyvenimo vingiais, turėjome sutikti, kad ištis reikia daug, jog subręstų *Asmenybė*. Joje susilieja tautos, šeimos ir, pagaliau, sava, asmeninė lemtis.

Mūsų tautos tragedija, prasidėjusi praeito amžiaus 4-ame dešimtmetyje, vienaip ar kitaip palietė visus Lietuvos žmones. Nepriklausomos Lietuvos aukšto rango karininko šeima negalėjo tikėtis malonės iš bolševikų, todėl reikėjo pasirinkti – emigruoti, prisijungti prie „miško brolių“ ar kur nors Lietuvos provincijoje tyliai išgyventi. Visos trys galimybės buvo Pečiulionių šeimoje apsvaistytos. Lietuvos kariuomenės atsargos generolas Motiejus Pečiulionis nedvejodamas, savo sąžinės ir priesaikos Lietuvai vedamas, išėjo telkti partizanų ir jiems vadovavo. Šeimai buvo parūpinti pasai išvykimui, o jei nutartų

likti Lietuvoje, tai buvo ir kiti pasai skirtingomis pavardėmis.

Ypač Jonė buvo už tai, kad reikia emigruoti, net norėjo atsiskirti nuo šeimos, nes tai 16-metei jau buvo galima. Brolis norėjo su tėvu prisijungti prie „miško brolių“. Ir vistiek visa šeima, išskyrus tėvą, pakėlė sparnus. Ir koks teisingas tai buvo sprendimas! Pečiulioniai pradėjo slapstytis birželio 22 d., o vėliau tėvo surasti slapti dokumentai bylojo, kad birželio 26-ąją jie būtų buvę deportuoti. Tik 4 dienos pakeitė jų likimą!

Tai išsaugojo jų gyvybes, bet nepalengvino likimo. Ką reikėjo iškęsti pakeliui – iš Klaipėdos per Kuršių Neriją į Rytprūsius, po to per Vokietiją, kol 1945 m. pavasarį šveicarams keletui dienų atvėrus sieną karo pabėgėliams, Pečiulionių šeima su grupele kitų lietuvių pasiekė saugų šios šalies prieglobstį. Karantinas Vintertūre, pabėgėliams skirtas senas Adlisvilio fabriko pastatas ir pagaliau vien lietuviams įkurta pabėgėlių stovykla Yverdone. Iš čia jau 1945 m. rudenį Jonė, šelpiant Amerikos lietuviams, pradėjo medicinos studijas Fribūro universitete, kurias užbaigė jau Ciuriche.

Dr. Joana Pečiulionytė - daugiau nei keturi dešimtmečiai atiduoti darbui psichiatrijos srityje Šveicarijoje. ŠLB archyvo nuotrauka.

Iš daugelio karo pabėgėlių čia Šveicarijoje teko girdėti, kad šveicarai, karui pasibaigus jėga varė pabėgėlius emigruoti toliau į kitas šalis, neleido jiems dirbti net neapmokamo darbo, reikalavo kas mėnesį prisistatyti į užsienio policiją ir pranešti iš ko gyvena. Pečiulioniai irgi buvo užsiregistravę išvykimui į JAV. Visi dokumentai buvo paruošti. Tik tam nebuvo lemta įvykti. Dvi savaitės prieš išvykimo datą, brolis Tomas staiga susirgo nervų liga ir jam buvo reikalingas neatidėliotinas gydymas. O JAV sergančių žmonių nepriėmė. Pečiulioniams reikėjo greit persiorientuoti, nes su brolio liga, šeima neteko ir savo vienintelio maitintojo. Buvo aišku, kad juo turės tapti Jonė.

Moteris – karo pabėgėlė ir šeimos galva, pokario Šveicarijoje buvo ne tik neįmanomas, bet ir neįsivaizduojamas dalykas, bet kitos išeities nebuvo. Per trumpiausią laiką parašytas 51 laiškas ligoninėms ir klinikoms, prašant *bet kokio* darbo. Likimas lėmė, kad vienas iš pasiūlymų buvo vieta psichiatrijos srityje Zugo kantone. Vėliau darbas Argau kantono ligoninėse psichiatrijos skyriuose.

Tik jau daug vėliau, po to, kai Jonei buvo leista įgyti Šveicarijos pilietybę,

ji, perlaikiusi valstybinius medicinos egzaminus, Ciuriche atidarė paraleliai net du psichiatrijos kabinetus – vaikų ir suaugusių. To reikėjo, kad galėtų išlaikyti visą savo šeimą – senstančią mamą ir nervų liga sergantį brolių. O ir pati buvo gan silpnos sveikatos ir beveik visą gyvenimą gydėsi. Savo didžiulės ištvermės dėka, J. Pečiulionytė vaikų psichiatrijos kabinetą uždarė sulaukusi 66 metų, o suaugusiųjų – tik atšventusi savo 70-metį. (Uždariusi vaikų kabinetą, ji daug savo medicininės įrangos ir modernių testų išsiuntė į Lietuvos vaikų psichiatriškas klinikas).

Lyg priverstinės emigracijos būtų negana, Pečiulionių šeimą lydėjo ir kitos negandos. Lietuvoje tėvas Motiejus Pečiulionis pakliuvo į NKVD rankas, ir karo tribunolas nuteisė jį 10 metų lagerio ir 5 metams tremties. Po 11 metų Vorkutos lagerio bei tremties jis į Lietuvą sugrįžo būdamas II laipsnio invalidu. Nors per Raudonąjį Kryžių šeima surado vieni kitus, liko atskirti iki pat jo mirties 1960 m.

Tuo metu šeimai Šveicarijoje taip pat nebuvo geriau. Labai protingas ir inteligentiškas brolis Tomas, kuriam nežinūrint jo pabėgėlio statuso, buvo pasiūlyta inžinieriaus darbo vieta Ciuricho ETH, staiga susirgo sunkia

nervų liga. Mama Konstancija palaužta emigracijos ir silpnos sveikatos, neišvengė nelaimingo atsitikimo ir krisdama nuo laiptų susilaužė abi rankas ir koją. Jonė ne tik turėjo uždirbti pragyvenimui ir padengti gydymo išlaidas visiems trimis, bet ir prižiūrėti mamą, pastoviai lankyti brolių. Sulaukusi 30-ies, ji pati susirgo džiova ir buvo priversta kurį laiką gydytis sanatorijoje Graubiundene.

1961 m. mirė Jonės mama, o 1969 m. – Amžinybėn iškeliavo ir jos mylimiausias brolis. Jonė liko viena – paskutinė Pečiulionių šeimos atšaka. Per vargus jai nebuvo laiko rūpintis savo asmeniniu gyvenimu, o laisvalaikio sąvokos Jonė išvis nežinojo.

Nežiūrint ilgo, sekinačio darbo, šeimos narių priežiūros, Jonė nuo pat pradžių įsijungė į lietuvių bendruomenės veiklą, Lietuvos laisvės bylos kėlimą Šveicarijoje visais galimais būdais. Ji 21 metus dirbo ŠLB valdyboje vice-pirmininke, atstovaudavo Lietuvai “Pabėgėlių dienos” minėjimuose Ciuriche, tuo neleisdama laisvajam Vakarų pasauliui užmiršti Baltijos šalių okupaciją. Ji kartu su kitu tautiečiu Jurgiu Jakaičiu vertė Lietuvos pagrindžio ir religinę spaudą į vokiečių kalbą ir skelbė šveicariškuose, žmogaus teises ir tikėjimo laisvę ginančiuose leidiniuose, tokiuose, kaip: “Glaube

„Pabėgėlių dienos“ minėjimas Ciuriche. Baltijos šalių informacinis stalielis. Joana su tautiniais rūbais kairėje kartu su latvių ir estų atstovais. ŠLB archyvo nuotrauka.

in der 2 Welt” ir “Kuratorium geistige Freiheit”, pati rašė straipsnius apie ŠLB gyvenimą į “Britanijos lietuvių”, ilgus metus globojo lietuvių liaudies šokių kolektyvą “Viltis”, nors jame nešoko jau nei vienas lietuvis.

Pasak Mykolo Drungos (Lietuvių išeivijos instituto mokslininko), J. Pečiulionytė išstisus dešimtmečius buvo “tautinės sąžinės įgaliota “ambasadorė” Lietuvos tarnyboje” (www.bernardinai.lt 2009-09-12). Ji nuolat sekė Šveicarijos spaudą ir pasirodžius kokiame nepalankiam straipsniui apie Lietuvą ar lietuvius, ji tuoj pat imdavosi plunksnos ir ne visad savo vardu pasirašiusi, siųsdavo komentarus, pataisymus, paaiškinimus. Ji laikė savo pareigą informuoti Šveicariją apie padėtį Lietuvoje ir niekam neleido Lietuvos šmeižti.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Jonė gimtinėje lankėsi keturis kartus. Visus kartus pirmasis maršutas vedė į gimtąjį Kauną – pas Tėtį! (M. Pečiulionis palaidotas Kauno Panemunės kapinėse. Kapas prižiūrimas Lietuvos valstybės). Tik jam galėjo pasiguosti apie jų šeimą lydėjusias negandas emigracijoje.

Iki paskutinės dienos Jonė Pečiulionytė domėjosi ŠLB veikla, šelpė bendruomenę, dalyvavo Vasario 16-osios ir kituose Lietuvos valstybinių švenčių minėjimuose. Sutvarkė ir į Lietuvos muziejus bei institutus išsiuntė savo sukauptą didžiulį archyvą. Ji taip pat domėjosi viskuo, kas vyko Lietuvoje; prenumeravo keletą lietuviškų laikraščių, dalijosi jais su kitais senjorais.

Dr. J. Pečiulionytė buvo ištis stiprios dvasios žmogus, kurios nepalaužė nei emigracija, nei šeimos bei asmeninės negandos. Ji buvo be galo darbštus žmogus, drąsi ir ryžtinga asmenybė, turėjusi savo principus ir tvirtą nuomonę. Jonė nenorėjo rašyti atsiminimų, nenorėjo būti pasiūlyta valstybiniam Lietuvos apdovanojimui, nes meilę ir darbą Lietuvai nelaikė nuopelnu, o kiekvieno susipratęsio lietuvių pareiga.

Todėl šiandien, liūdėdami dėl dr. Jonės Pečiulionytės išėjimo Anapilin, mintyse galime pasidžiaugti, kad Lietuva turėjo tokį žmogų, ir kad mums buvo lemta ją pažinti. Ji ilgai išliks šviesuliu pažinojusiųjų atmintyje.

Jonės Pečiulionytės
mėgstamiausias eilėraštis

Vytautas Cinauskas „Mano karta“
(1992)

Neprieis. Neištars. Nepaglostys.
Apvilta, sutrypta, ištremta,
Neišmokusi verkti ir guostis.
Atšiauri mano amžiaus karta.

Iškentės. Pagailės – neparodys.
Atsikelti nuo žemės padės.
Tik paliks neištartas žodis,
Pats švelniausias kertelėj širdies.

Ir prieis. Ir atleis. Ir paglostys.
Praeities gerumu užburta.
Neišmokusi verkti ir guostis,
Iškeliaujanti mano karta.

In Memoriam Narcizui Prielaidai

JANINA
SURVILAITĖ

Pražyduš magnolijoms, didžiosios šventų Velykų savaitės pradžioje, kovo 31 dieną gražų kalnų kraštą amžiams paliko dar vienas senosios lietuvių emigrantų kartos atstovas, septynias dešimtis metų pragyvenęs Ženevoje, Narcizas Prielaida.

Gimė 1920 metais Azerbaidžane, Akstafoje. Iki karo Prielaidos šeima gyveno Klaipėdoje, kur Narcizas puoselėjo svajonę tapti jūreiviu. Šios jo svajonės gražiai aprašytos žurnalistės Adelės Žičkuvienės apybraižoje „Jūra ir likimai“. Narcizas tam tikslui net studijavo karinėje jūrų akademijoje Italijoje, tačiau studijas nutraukė 1940-jų metų Lietuvos okupacija.

Nuo Sibiro šeimą išgelbėjo prasidėjęs karas. Kartu su savo dviem broliais: Zigmū ir Eugenijumi, Narcizas patraukė į Vakarų. Savo emigracinę istoriją Narcizas pasakodavo liūdnai, kaip didelėje neviltyje ir laikinume pergyventą laiką.

2010 metų sausį aplankiau jį Ženevoje, švenčiantį savo 90-metį. Tai buvo paskutinis interviu, kurį esu įdėjusi į savo knygą „Visada tolimi – niekada svetimi“, 2011, LRS leidykla, p. 23-32.

Su N. Prielaida man teko laimėti ilgai ir prasmingai bendrauti 1999-2005 metais, rengiant knygą „Alpių lietuviai“. Jo asmeninis archyvas buvo sutvarkytas preciziškai lyg geriausioje bibliotekoje, viskas sužymėta ir susegta į tomus chronologine tvarka.

Narcizo, kaip akredituoto žurnalistės 30-ties metų patirtis „Pasaulio lietuvių“ atspindėjo visą Vakarų Europos emigrantų gyvenimą ir veiklą: svarbiausius įvykius, išeivių gyvenimo įvairenybes, lietuviškų studijų savaites, politines konferencijas,

viskam suteikiant gyvą turinį, pasisemtą iš sunkių pergyvenimų emigracijoje, ištikimos tarnystės savo Tėvynei ir vilčių matyti Ją nepriklausomą...

N. Prielaida rašė ir į Anglijoje leidžiamą tikiybines ir tautines minties žurnalą „Šaltinis“, taip pat į vietinę šveicarišką spaudą: „Tribune de Geneve“, „24 Heures“ ir kitus vietinius prancūziškai kalbančios Šveicarijos spaudinius.

„Kadangi menas – mano mylimiausia sritis, esu rašęs ir į Vakarų Europos meno leidinius – apie M. K. Čiurlionį, Vakarų Europos lietuvių menininkus: ženeviškius J. Katiliūtę, G. Stanulį, paryžiečius A. Raudį-Samogitą, Pr. Gailių, V. Kasiulį, Švedijoje gyvenusį E. Budrį ir kt.“ – vis rodinėdavo man savo straipsnių iškarpas. Jas perskaičiuosi, labai daug sužinojau apie Sovietų sąjungoje man visai negirdėtus menininkus. Reikia pridurti, jog Prielaida buvo ne tik gilus meno kūrinių vertintojas, bet ir kolekcionierius. Jo šešių kambarių butas prie Ženevos ežero buvo lyg įdomi dailės paroda.

Žurnalistas N. Prielaida 1982 m. buvo išrinktas į Tarptautinę žurnalistų federaciją, su kurios pažymėjimu įgijo teisę ne tik dalyvauti visose Žmogaus teisių gynimo konferencijose Ženevoje, bet ir pasisakyti. Ne kartą jis yra pasakojęs apie pergyventas jaudinančias konferencijų akimirkas, kurių daugiausia buvo tada, kai pavykdavo gauti teigiamus atsakymus į savo klausimus ir kitų valstybių palaikymą Lietuvos laisvės byloje.

N. Prielaida buvo vienas iš aktyvistų Ženevoje 1982-aisiais, saugumo ir bendradarbiavimo konferencijoje M. Gorbačioviui susitinkant su R. Reiganu. Jis tada buvo ŠLB pirmininkas ir su valdyba parengė memorandumą Šveicarijos vyriausybei JAV prezidento R. Reigano susitikimo su Sovietų generaliniu sekretoriumi proga. Memorandume buvo išdėstyta, kad ŠL bendruomenė pasaulio valstybių vadovų susitikimo proga prašo Šveicarijos vyriausybės pareikšti p. M. Gorbačioviui, kad Baltijos kraštai turi gauti apsisprendimo teisę grįžti į demokratinių tautų šeimą, į ten, kur jie buvo prieš Molotovo-Ribentropo paktą. Tai buvo labai drąsus prašymas, kuris visų nuostabai, buvo išpildytas. Šveicarijos vyriausybė prieš konferenciją

Narcizas Prielaida (dešinėje) 1992 m. paskirtas pirmuoju Lietuvos atstovu prie Jungtinių Tautų biuro ir kitų tarptautinių organizacijų Ženevoje. Nuotrauka iš J. Survilaitės knygos „Alpių lietuviai“.

atsiuntė raštą, kad ji laikėsi ir laikosi tos pačios pozicijos: nepripažinti Baltijos respublikų inkorporacijos į Sovietų sąjungą.

Savo pokalbiuose su M. Gorbačiovu Šveicarijos konfederacijos prezidentas priminė nepertraukiamą ryšį, kuris turi egzistuoti tarp laisvės ir tarptautinio saugumo garantijų, paminėdamas Baltijos šalis. „Tokio džiaugsmo iki mirties nepamiršiu...“ – pasakojo N. Prielaida.

Aktyvus dalyvavimas Jungtinių tautų konferencijose N. Prielaidai suteikė išskirtinių galimybių susipažinti ir bendradarbiauti su Vakarų Europos žurnalistais – antisovietiniais disidentais: J. Orlovu, L. Pliusčiu, N. Svitlyčna, Šveicarijos Rytų instituto Berne direktoriumi dr. P. Sageriu, antisovietiskų pažiūrų šveicarų žurnalistu H. Rychneriu, rašiusiu aštrius straipsnius į visus vokiškai kalbančios Vakarų Europos spaudos leidinius.

Atgimus Lietuvai, N. Prielaidai teko ne tik dirbti organizacinį darbą ir vertėjauti aukšto rango susitikimuose, kai iš Lietuvos atvykdavo vyriausybės delegacijos tartis su Šveicarijos vyriausybe dėl įvairių politinių ir ekonominių šalių bendradarbiavimo reikalų, bet kelis metus jam buvo patikėtas

atsakingas Lietuvos Ambasadoriaus postas prie Jungtinių Tautų organizacijos Ženevoje.

Į klausimą: „Kam likote visą gyvenimą ištikimas – Evangelijai, Tėvynei, Tiesai?“ – N. Prielaida atsakė: „Galėčiau pasakyti, kad visoms trimis. Lietuva yra katalikiškas kraštas, gimiau giliai tikinčioje šeimoje, Romos katalikų salesiečių kolegijoje gavau religinio auklėjimo pagrindus, skaičiau Šventąjį Raštą, Evangeliją, lankiau katalikų bažnyčią Ženevoje. Nors mano žmona eidavo į protestantų bažnyčią, mes niekada vienas kitam tikėjimo reikalais netrukdėme ir likome ištikimi savo religijoms. Man ir mano kartos lietuviams, ypač emigrantams, Tėvynė ir Tiesa neatskiriama gyveno mūsų viduje, be šių dviejų dalykų būtume buvę lyg be duonos ir vandens...“

N. Prielaida priklausė tai senajai lietuvių išeivių kartai, kurie visus savo gyvenimo darbus, laimėjimus ir 50-ties metų antisovietinę veiklą emigracijoje paskyrė tam, kad prisidėtų prie Tėvynės pilietiškojo solidarumo ir Tautos garbės išsaugojimo.

Knygos klubas: *Pamąstymai apie Dalios Staponkutės tekstus*

Metų pradžioje Ciuricho knygos klube lankėsi Kipre gyvenanti rašytoja Dalia Staponkutė. Siūlome kartu su Rita Žiedaite paklajoti rašytojos minčių vingiais.

Dalios nepažinojau. Tik jos mintis. Skačiau jas, kaip sąvąsas. Tai suartina.

Pirmą kartą Dalią sutikau Vokietijoje, Vasario 16-osios gimnazijoje, vienos konferencijos metu. Kalbėjomės, pasakojome viena kitai savo gyvenimo istorijas. Netrukėd ir neglumino tylą tarp pokalbių. Tiesiog sėdėjome ant suoliuko gimnazijos kiemelyje šalia viena kitos, ir rodos, leidome tyliai tekėti laikui. Dalia truputį nervinosi, supratusi, kad neseniai priėmė nelabai vykusį sprendimą. Tačiau tokie dalykai praeinantys. Išsiskyrėme, porą dienų praleidusios Vokietijoje, bet sutarusios būtinai mūsų pažintį tęsti. Ir iš tiesų, tai užversdavome viena kitą elektroninių laiškų gausa, tai vėl tylėdavome. Tačiau Dalios tekstai man nedavė ramybės, todėl vis grįždavau ir tebegrįžtu prie jų.

Kalba gali skambėti, kaip muzika. Jei skaitydama Dalios knygą „Iš dviejų renkuosi trečią“ ar kitus jos tekstus vietoje raidžių įsivaizduočiau natas, sakyčiau, kad tai muzikos kūriniai be griežtų harmoninių sekų. Tik skambesiai, neišrištais akordais sužadinantys vaizduotę. Akimirklų atspindžiai, realybės nepastovumas. Be paliovos kintantis laikas ir aplinka, valdanti žmogų ir jį keičianti. Daug intymumo, vidinės būklės nuojautų. Svarbesnis dabarties, nei praeities pojūtis. Prasidedantis vyksmas, tačiau nutrūkstantis čia ir dabar. Knygos „Iš dviejų renkuosi trečią“ pradžioje - gana prasminga fotografo Arūno Baltėno nuotrauka, kurioje matyti atviros durys, tarsi simbolinė kryptis „link atvirumo netikėtumui, nuotykiui ir paradoksui“ pradžia.

Daug knygoje ir apleistų, tylių griuvėsių nuotraukų. Bežiūrint į jas, mintimis nuklystu į tekstą iš esė „Negatyvas“: „Nematomi gyvenimo griuvėsiai, deja, liūdnesni už pamažu laike tirpstančias apleistas sienas. Vadinasi, ir Dievas gali

būti liūdnesnis už bažnyčią, gyvenimas - už nebūtį, priežastis - už pasekmę, originalas - už dublikatą, gyvas vaizdas - už nuotrauką... Niekados nemaniau, kad mylėsiu griuvėsius. Turiu pripažinti, kad jie sudaro autentiškiausią mano dalį. Man jie yra neliečiami, bejėgiai ir skaidrūs kaip vaiko siela. Be jų nebūtų mano nuotaikų. Griuvėsiai lieka, pasitraukus žmogui - tai liūdnas aktas. Tačiau patys savaime jie neatrodo liūdni, greičiau - didingi. Kuo ilgiau niekas jų neliečia, tuo jie didingesni, tarsi išmintingas priekaištas išeinantiesiems ir paliekantiems. Griuvėsių nemato niekas, išskyrus dangus - vienintelis amžinas kupolas. Karūnuoti dangaus jie atrodo šventi. Mano regione dangus auksinis kaip ikonų fonas. Gal dėl to manyje tiek daug griuvėsių - visi nori skaistaus ir saulėto dangaus, po kuriuo net mirtis atrodo šviesi.“

Prieš gerą dešimtmetį ėmiausi šveicarų rašytojos romano vertimo. Tai buvo gana drąsus sprendimas. Priėmiau jį, nes jutau, kad mano lietuvių kalba skurdėja. Išsigandau. Viename interviu su Dalia perskaičiau jos mintis apie kalbą: „Kalba niekur nepabėga, kad ją reikėtų saugoti. Tačiau kalbos jausmas, instinktas gerokai susilpnėja, kai nesi supama jos aplinkos. Tai – nelinksmas tikrovė, ypač rašančiam žmogui. Kaskart rašydama lietuviškai, rašau tarsi paskutinį kartą. Gal todėl rašau labai asmeniškai, kaip laiškus. Nes tikrai nežinau, ar kalba paklus man po dar keletu metų.“

Prieš savaitę grįžau iš Kipro. Dalios nesutikau, nes ji buvo išvykusi, tačiau vidinį pokalbį su ja tęsiau, lygindama, analizuodama, stebėdama, bandydama pajusti Kipro dvasią. O ji kitokia! Kitokia nei Lietuvos, kitokia nei Šveicarijos. „Kipras ir Lietuva. Skirtumų tiek, kiek ir panašumų, todėl abi mano tėvynės kartais atrodo tarsi dvi jūros, kurių neįmanoma perplaukti tuo pačiu laivu. Abi šalys, tarsi Europos pakraščiuose įsikūrusios Diogenės, gina jos rytines sienas, būdamos vienu metu ir europietiškos, ir ne. Daug keliaujame it migrantai paukščiai, esame užgrūdinti politinių skersvėjų, drąsūs ir nenaivūs. Tačiau skiriamės savo požiūriu į kasdienybę,

skirtingai žiurime į kaimyną, medį, Dievą. Kaip sakoma, verkiame dėl to paties, o juokiamės dėl skirtingų priežasčių.“

Taigi, tik atvykusi į Kiprą ir išlipusi iš lėktuvo pajutau, kad ta aplinka man visai nepažįstama ir svetima. Išėjusią iš oro uosto, lyg kokie didžiuliai juodi vabzdžiai mane apipuolė taksi vairuotojai, siūlydami savo paslaugas. Nežinodama kaip apsiginti, paprašiau, kad paliktų ramybėje. Atsisėdusi stebėjau, bandžiau rinktis geriausią variantą. Galų gale pradėjau derėtis, nors nebuvo paprasta, nes „kiprinai“ (taip Dalios knygoje vadinami kipriečiai) man pasirodė gana nervingi. Tačiau kvepiantys ir tvarkingi. Galiausiai įsėdau į puikų „Mercedes“ automobilį ir skambant kiprietiskai muzikai, jau skriejau geru Kipro greitkelio. Mėlynas dangus, skaisti saulė, aplink akmenys ir uolos, kur ne kur vieniši namai. Tas kiprietiškos muzikos skambėjimas ir mintys apie Lietuvą Dalios knygoje: „Leidžiuisi pasroviui jausmingu vasaros lietumi, skrieju autobusu per Lietuvą, lydimą lašų, ir jų švelnaus kutulio planetoje nesijaučiu viena. Lietus išplauna faktus, vienatvę, deformuoja pažįstamas gyvenimo vagas. Rasotos tėviškės paveikslas sužadina manyje išsiilgtą intymumą ir išsvajotą suartėjimą su ja. Užaina noras susirasti bičiulių laiškus, kuriuos kadaise nerūpestingai išmečiau. Pasvajoju, kad mano lietaus jausenai galbūt reikėtų vardo iš praeities ir kad vidinis mano virpesys ieško pavadinimo. Tačiau pavadinimas yra tik faktas, kuris ilgainiui prasilenkia su turiniu... Prisimenu, kaip ieškojau pavadinimo savo pirmajai knygai ir anuomet buvau ne itin patenkinta tuo, ką pasirinkau. „Lietumi prieš saulę“. Šiandien, per lietų, tas pavadinimas sušvinta kaip išganinga mintis apie gyvenimą po vaivorykste. Jisai užpildė jam skirtas duobutes laiko granite. Spėlioju, kas dar gali išaugti iš to aistringų lietingų dienų gaudesio ir žalumos smaragdo. Barbenant lietui liepos naktį spoksau priešais kaip apuokas, ne dėl nemigos, o dėl įkaitusios vaizduotės, ir jaučiu, kaip mano akys tarsi du žibintai karmo tamsą,

kažko ieško ir laukia. Gal nusileidžiančių vokų valtelių, kurios nuneš per juodus nakties upių vandenį į jautrią ir judrią, be perstojo kažką kuriančią tamsos jūrą. O gal akimis laukiau šlapioje tamsoje šniokščiančio minčių intensyvumo ir atsakymų į savo svarbiausius klausimus.

Pristatant knygą „Iš dviejų renkuosi trečią“ Ciuricho knygos klube, Dalia buvo apsistojusi mano namuose. Ir vėl mudviejų pokalbiai nusitęsavo iki išnaktų. Tačiau Dalios kambaryje šviesa degdavo dar ilgiau, buvo girdimas kompiuterio klavišų stuksenimas... Išaušus, ji grožėjosi vaizdu į ežerą. Sakė: „O aš Kipre pro savo langus matau palmių parkelį“...

„Jei mūsų šalys, kalbos ir kultūros negali būti lygios, įsiklausykime į skirtumus, susimąstydami apie kiekvieną jų giliau ir stebėdami, kaip jie atveria mūsų gyvensenų įvairovę, esmę... Šveicarija – galbūt „skirtingiausia iš skirtingų Europos šalių, ne tikta savo įstabiais gamtovaizdžiais su pusnių nutūptais kalnynais, jų raižiniais ir ūkanotais ežerynais, uolomis apjuostais slėniais ir žiemos sniegu nuklotais vynuogynais. Šveicarija trumpam atsiverė man kaip neregėtai turtinga istorinės atminties

kolekcija, priglobusi neįkainuojamas sustingdyto laiko miniatiūras. Deimantais išdabinti muziejinių laikrodžių originalai ir kopijos, dėl kurių sakoma „tikslus, kaip šveicariškas laikrodis“, privačios meno šedevrų galerijos, vadinamos „fondais“, prabangūs, nuolat atnaujinami statiniai, kokteilių barai su originaliais Picasso paveikslais ant kelias meno epochas menančių sienų. Durys, tos sunkios monolitines šveicariskos durys, uždarančios nuo išorinio pasaulio bet kokią gyvenimo šurmulį, tačiau atsiveriančios lengvai it sparno plunksna, paklususi mažiausiam kūno judesiui. Atrodo, paprastas, automatinis atsivėrimas, tačiau lengviausiai juo naudojasi vietiniai šveicarai, tučtuojau atpažįstantys tave kaip atvykėlę, nežinančią, kad reikia mostelti ten, kur durų šviesos akutė pastebi tave ir nužvelgusi liepia durims atsidaryti... Tokia neišmanėlės patirtis mane ištiko traukinyje „Ciurichas – Ženeva“, sugautai tarp automatinių vagono durų. Daug keliauju, pagalvoju, bet ne viską žinau apie kelionės priemones ir prasielenkiu su jų naujovėmis. Man įsiminė paprasta traukinio detalė, liudijanti, jog per civilizuatą pasaulį važiuoti būna ne mažiau keblu, nei atokia dykvietė. Dykvietėje itin svarbūs žmogiški keliautojo instinktai, o

civilizuotame pasaulyje – robotiniai įgūdžiai, įsigėrę į mus dėl apgalvotos, pasvertos ir suplanuotos kasdienybės, diktuojančios paprastus judesius it prisukamai lėlei.“

Dažnai pagalvoju, kad mano ir Dalios likimai panašūs. Abi esame lyg susidėjęsios. Juk tiek metu išgyventa kitoje terpėje. „Niekados nemėgau žodžio „emigrantas“. Sąmoningai ir intuityviai vengiau jį vartoti bet kokiame kontekste, susijusiame su gyvenimu ir veikla už Lietuvos ribų. Tačiau „tėvynei“ suteikdavau ypatingą prasmę kaip brangiai, tiesa, nykstančiai sąvokai, kurios neįmanoma susigrąžinti net išskydusiu jos dabarties pavidalu. Jaučiu, kaip „emigrantas“, „tėvynė“, „užsienis“ sparčiai traukiasi iš mūsų kasdienio žodyno ne tiek kaip sąvokos, o kaip prasmės, kurios netenka aktualumo, virsta beveik egzotiškėmis, ir jei mes dar šnibždamės jomis, tai iš nostalgijos arba iš įpročio. Užsienis persikėlė į tėvynę, tėvynė – į užsienį, beveik nebegirdėti „užsienio kaip kitos šalies apibrėžimo. Užsienis tapo toks kasdienis, savas ir tėvyniškas, kad kalbame apie jį kaip apie savo sodybą: girdi, vykstu jau ne į Vakarus ir netgi ne į Italiją, Vokietiją ar Lenkiją, o į konkretų miestą arba renginį

Kavos puodeliai, - vadinasi, kalbejomės. Asmeninio archyvo nuotrauka.

– į Veneciją, Berlyną, Varšuvą, į bienalę, parodą ar kongresą. „Atrodo, kad niekada ir nebuvo emigracijos kaip „išvykimo svetur“. Pastebėjau, jog žmonės dažnai nežino, kodėl ir kur jie išvažiuoja. Darbo sutartis, politinė grėsmė, meilė – visa tai, šiaip ar taip, yra tik judėjimą pateisinantys mitai. Argi nekeista, kad žmonių kūnai, kurie yra visai nepritaikyti tolimo kelio išbandymams, vis dėlto kaskart nusikrapštę suragėjusius kelionės žaizdų šašus keliauja vėl... Turbūt siela, turinti sparnus, nori skrieti. Ir žmonės pirmiausia yra ne tiek socialūs bendruomenės nariai, kiek aistringi nomadai klajokliai. Grįžusi į Lietuvą dažnai jaučiuosi atsidūrusi svetur. Grįžusi į Kiprą – taip pat.”
 ”Laukiu stebuklo, išmokti būti ten, kur esi.”

Po tiek gyvenimo metų Šveicarijoje supratau, kad kiekvienas grįžimas į Lietuvą ir atsisveikinimas išvykstant iš jos netapo lengvesnis. Atvirkščiai. Kiekvieną kartą tyliai galvodavau: ”O jei tai paskutinis kartas?” Apkabinusi artimuosius, tarsi norėdama visam laikui išlaikyti tarp rankų jų kūnų kontūrus, ilgesio ir susitaikymo su likimu žvilgsnius, nerdavau į oro uosto šurmuli... Grįžusią mane pasitikdavo prabangios oro uosto erdvės, reklamuojančios brangius laikrodžius, šokoladą. Ir kitos

Ilonos Katkienės nuotraukoje - Dalia Staponkutė vieši Ciuricho knygų klube.

kalbos skambesys. Tiesa, jau priprastas, suprantamas. Viskas lyg ir sava. Grįžusi namo, atraportuodavau tėvams Lietuvoje, kad laimingai nusileidau. Toks buvo mamos prašymas.

“Prieš kiekvieną ilgesnį kelionę per tolimus žemynus palikdavau dukroms laišką su įrašu: “Jei kas nors su manimi atsitiks...” Ir fantazuodavau apie pelenus, paleistus pavėjui link šiaurės, Lietuvos

pusėn. Pasvarstydavau apie ašarų beprasmiškumą ir linksną laidotuvių puotą... Dabar suvokių, kad nenoriu nieko, tik leisti liūdesiui išgryninti mane, noriu nueiti prie kapo – konkrečios apčiuopiamos vietos, kurią galiu paliesti ne mintimis, o pirštais. Prisilietimas yra išmėginimas, jis – ne mintis, kuri keičiasi, sukuria atstumą, įvardija...”

Lietuvių susitikimai prancūziškoje Šveicarijos dalyje

*JULIA
DAUGĖLAITĖ*

Vienas iš daugelio Šveicarijos lietuvių bendruomenės organizuojamų renginių – lietuvių susitikimai, kurie vyksta kas mėnesį įvairiuose Šveicarijos miestuose. Prancūziškos Šveicarijos dalies susitikimai dažniausiai vyksta pirmą mėnesio penktadienį, neporinėmis mėnesio dienomis - Ženevoje, porinėmis - Lozanoje. Į susitikimus ateina senbuviai - jau senokai gyvenantys Šveicarijoje, tačiau nemažai būna ir naujokų. Kadaise buvau ir aš tarp

Prancūziškos dalies lietuviai čiuožykloje. Asmeninio archyvo nuotrauka.

naujai atvykusiųjų. Tačiau laikui bėgant įsitraukiau į draugišką lietuvių ratą ir net tapau prancūziškos Šveicarijos dalies lietuvių veiklos koordinatore. Manau, kad tokie susitikimai yra ne tik galimybė susipažinti su tautiečiais ir puikiai praleisti laiką, bet ir gauti naudingos informacijos.

Praėjusią žiemą, vieną gražų vakarą gausus lietuvių (ir ne tik) būrys patraukė į čiuožyklą. Prsičiuožinę pavargome - patraukėme išgerti arbatos. Tikiuosi, kad ir ateityje smagiai ir draugiškai leisime kartu laiką, o jau visai netrukus susitiksime Joninių šventėje, kuri įvyks birželio 27 d. Lozanoje, ant Ženevos ežero kranto.

Kas mėnesį susitinkama Lozanoje arba Ženevoje. Asmeninio archyvo nuotrauka.

Lituanistinė mokyklėlė „Ratas“

*JULIJA
DAUGĖLAITĖ*

Jau septintus metus Ženevoje veikia ŠLB narių Kristinos Seggewiss ir dr. Eglės Kačkutės įsteigtas lituanistinis sekmadieninis darželis-mokyklėlė „Ratas“. Šiuo metu ji yra įsikūrusi beveik pačiame miesto centre – Ženevos *les Eaux-Vives* rajone. Mūsų mokyklėlę lanko lietuviškai kalbantys

bei norintys lietuvių kalbą išmokti vaikučiai. Mūsų auklėtinių amžius labai įvairus. Nors oficialiai vaikai kviečiami lankyti mokyklėlę nuo 1,5 metų, bet dažnai mūsų užsiėmimuose-pamokėse dalyvauja ir kūdikiai, kurie nuo pat mažens gauna galimybę girdėti lietuvių kalbą.

Kartu su vaikučiais pamokėse dalyvauja ir jų tėveliai. Kiekviena iš mūsų pamokų turi temą. Užsiėmimų metu mes skaitome, vaidiname, darome įvairius rankdarbius, muzikuojame. Supažindiname vaikus su lietuviškomis šventėmis, tradicijomis ir apeigomis.

Vaikai yra skatinami bendrauti lietuviškai tarpusavyje ne tik užsiėmimų metu, bet ir po jų, kai visi valgo suneštinius pietus arba kai dūksta lauke. Tėveliai mokyklėlėje turi galimybę pasidalinti patirtimi ir pasisemti informacijos apie gyvenimo Šveicarijoje subtilybes. Kiek įmanoma, stengiamės mūsų užsiėmimus pajvairinti. Šiais metais vyko net kelios išvažiuojamosios pamokės. Vienos metu buvome išėję pasivaikščioti po nedidelį, bet labai jaukų zoologijos sodą, o kitos – išvaikščiojame visą Loanos Olimpinių muziejų. Mokslo metų pabaigoje visuomet sulaukiame svečių iš Lietuvos – dažniausiai pas mus vieši profesionalus vaikų teatras.

Užsiėmimai mokyklėlėje „Ratas“. Asmeninio archyvo nuotrauka.

Suprantama, kad nėra lengva atrasti laiko ir galimybių atvažiuoti kiekvieną sekmadienį, bet kita vertus – žiūrint į besidžiaugiančius vaikus - džiaugiuosi ir aš pati. Suvokių, kad neveltui praleidžiu laiką, besiruošiant pamokai. Tikiuosi, kad kitais mokslo metais išsipildys mano svajonė – atsiras daugiau norinčių lankyti lietuvių mokyklėlę ir mes atidarysime grupę ir Loanos mieste.

Visai nesvarbu, ar jūs ir jūsų vaikai kalbate lietuviškai – mūsų mokyklėlė yra atvira visiems.

Atskirą padėkos žodį norėčiau tarti Šveicarijos lietuvių bendruomenei, kuri nuolatos mus palaiko, bei dr. Eglei Kačkutei, kurios dėka turiu galimybę sekmadieninėje mokyklėlėje tobulėti kaip mokytoja.

Lituanistinis darželis „Pagrandukas”

DANGUOLĖ
KAPPICH

Štai ir vėl praėjo dar viena sekmadieninė Atvėlykio šventė darželyje „Pagrandukas”. Balandžio 19 d. maži ir didesni vaikučiai, tėveliai, mamytės bei močiutės rinkosi nuo pat ryto į darželį Ciuriche ir laukė kada vėl bus galima ridenti kiaušinius. Susirinko tiek daug, kad buvo triukšminga ir

visiems linksma, bei smagu. Auklėtoja Dalia kartu su vaikais muzikavo, šoko ir dainavo. Vaikams teko dalyvauti ir vėlykinėse rungtyse. Pavyzdžiui, kas greičiau apeis kliūtis ir atbėgs su nenukritusiu nuo šaukšto kiaušiniu. Nugalėtojo laukė prizas. Vėliau

ridenome kiaušinius ir bandėme numušti kuo daugiau šokoladinių kiaušinių, kad tik kiekvieno vaiko maišelis būtų kuo pilnesnis. Kas nedalyvavo rungtyse - žaide su darželyje esančiais žaislais. Visi buvo užsiėmę. Mūsų šventę užbaigėme valgydami bendrus pietus.

Atvėlykio šventės akimirkos sekmadieniniame Ciuricho darželyje. Asmeninio archyvo nuotrauka.

Istoriniai tekstai, tekstų istorijos

*Kokie moksliniai tyrimai atvedė
Kį Šveicariją pasakoja Vilniaus
universiteto doktorantė Gintarė
Petuchovaitė.*

I šalių Šveicarijos mane atlydėjo du istoriniai veikėjai – turbūt mažai kam žinomas Simonas Zacijus ir vietiniams tikrai gerai pažįstamas Ulrichas Cvinglis, gyvenę prieš maždaug penkis šimtus metų, maištingi ir ryžtingi, nenuilstamai ieškoję tiesos, vėliau įnirtingai ją gynę. Abu jie veikė laiku, kai Europoje buvo apstu vis besirandančių iki tol neregėtų negirdėtų minties ir kultūros formų, kurios tarpusavyje varžėsi, vaidijosi ar taikiai egzistavo, sugyveno, kai dramatiškiausios kovos vyko ne mūšio laukuose, o universitetų auditorijose ir bibliotekose bei bažnyčių sakyklose, kai klestėję suklestėjo tekstai, tekstai apie tekstus, tekstų vertimai, lyginimai, analizė. Pati aš čia kuriam laikui atvažiavau tyrinėti teksto, svarbaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijai, vadinamojo unikumo – vienintelio išlikusio XVI a. knygos egzemplioriaus, kuris dabar saugomas Krokuvoje.

Mano minimas tekstas yra vienas iš beįsibėgėjančių Reformacijos procesų, kurie stipriai modernizavo Lietuvą, liudininkų. Tai yra ką tik susikūrusios Lietuvos evangelikų reformatų (kalvinistų) bažnyčios dokumentas, apibendrinantis svarbiausias šios konfesijos religines idėjas. Tekstas skirtas būtent Lietuvai, vadinamas *Vilniaus bažnyčios tikėjimo išpažinimu* (*Wyznanie wiary zboru wileński*), parašytas gyventojams suprantama lenkų kalba ir nėra tiesioginis kokių nors Vakarų Reformacijos tikėjimų išpažinimų vertimas. Vos dvylika metų buvo tepraėję nuo Martyno Mažvydo parengtos pirmosios lietuviškos knygos išspausdinimo, demonstravusio gana pavienius bandymus Lietuvoje įvesti liuteroniškąją reformą. O štai šeštajame XVI a. dešimtmetyje evangelikai reformatai kūrėsi jau kaip centralizuota jėga, gana vieninga ir įtakinga bendruomenė, kurios nariai išpažįta tas pačias doktrininės tiesas, atsiriboja nuo kitų bažnyčių (ypač nuo daug prieštaravimų kėlusią antitrinitorių,

taip pat katalikų ir liuteronų), turi savus bendruomenės susirinkimus ir vadovą, vadinamą superintendentu. Pirmuoju, įtakingo kunigaikščio Mikalojaus Radvilos Juodojo rūpesčiu ir kvietimu, tapo Simonas Zacijus, kuriam ir priskiriama *Vilniaus bažnyčios tikėjimo išpažinimo* autorystė. Reiktų paminėti, kad išlikęs tekstas defektuotas, trūksta nemažos dalies lapų, įskaitant ir pirmuosius antraštinius, o tai neabejotinai apsunkina tiriamąjį darbą. Senųjų tekstų tyrimas neretai primena dėlionės žaidimą, kai gražus paveikslas iš mažų lopinėlių, smulkių skiautelių sudėliojamas palengva su didele atida.

Nors Lietuvoje evangelikai reformatai tikėjimo tiesas svarstė ir formavo gana savarankiškai, pritaikydami vietiniam kontekstui, jie neabejotinai priklausė europiniam reformuotųjų bažnyčių tinklui, žvalgėsi į kitas valstybes ir sekė garsiausių lyderių idėjomis. Šiame kontekste didelį vaidmenį suvaidino Šveicarijos Reformacijos vadovai. Pirmiausia Jonas Kalvinas, kuris su dideliu susidomėjimu bandė palenkti Lietuvos valdovą Žygimantą Augustą šalyje įvesti šveicariškąją reformą, nors pastarasis niekad atvirai taip ir nepademonstravo savo pažiūrų. Jonas Kalvinas įtaką Lietuvai darė per valdovo patikėtinį Mikalojų Radvilą Juodąjį, su juo susirašinėdamas. Kunigaikštis noriai rėmė evangelikus, juos būrė aplink save ir globojo, inicijavo jų tekstų leidybą, nenuostabu – už tai buvo neapkenčiamas Romos priešas. Vėliau Jono Kalvino idėjas savo

raštuose nuosekliai plėtojo sekretoriaus pareigybę valdovo dvare einantis Andrius Volanas. Sekdami šveicarų (helvetų) pavyzdžiu, 1570 m. Lietuvos ir Lenkijos reformatai vieningai priėmė Hainricho Bulingerio parengtą tikėjimo išpažinimą, išsiversdami jį į lenkų kalbą ir taip įsiliedami į suvienodintą “teisingąją” reformatoriškąją Europos tradiciją. Apie šių šveicarų įtaką Lietuvai tyrėjų kalbėta ir rašyta, tačiau gerokai mažiau dėmesio yra susilaukęs Ulrichas Cvinglis ir jo idėjos, kurias kaip tik ir stengiuosi atsekti, nustatyti savo tyrinėjamame *Vilniaus bažnyčios tikėjimo išpažinimo* tekste.

Evangelikai reformatai Lietuvoje veikė kaip didžiausia ir galingiausia protestantizmo grupė, provokavusi, piktinusi katalikiškąją pusę, galima sakyti, kad būtent dėl šios provokacijos ir konkurencijos Lietuvoje itin suaktyvėjo kultūrinis gyvenimas, knygų leidyba, jėzuitų rūpesčiu buvo atidarytas universitetas, kurio reikšmės tikrai neverta aprašinėti. O reformatų ir jėzuitų tarpusavio varžymasis ir katalikų persvara mūsų šalyje jau visai atskira įdomi tema.

Kai aš pati Šveicarijoje praeinu pro didžiųjų reformacijos lyderių statulas ar aplankau Reformacijos istorijai svarbias bažnyčias, jos man nemažai kalba ir apie Lietuvą. Tikiuosi, kad visi šie Reformacijos paminklai bei miestų ženklai ir jums, mieli Šveicarijos lietuviai, atrodys bent truputį savėni.

Iš Lietuvos futbolo rinktinės – į verslininko biurą Lugane

Lietingą lapkričio vakarą St. Galleno stadione Lietuvos futbolo rinktinės žaidimą stebėjo ir rezultatyviausias visų laikų Lietuvos rinktinės futbolininkas Tomas Danilevičius. Tik, deja, ne nuo atsarginio suolelio, o iš tribūnos, kadangi dar ne prieš pilnus metus nusprendė baigti savo karjerą ir pasukti visiškai kitu, niekada dar nebandytu gyvenimo keliu. Tačiau ne Lietuvoje, o čia, Šveicarijoje. Smalsu, kaip sekasi kurtis Lietuvos futbolo žvaigždei, tad jau ne stadione, o biure prie darbo stalo pakalbino Tomą apie naują pradžią, gyvenimo skirtumus ir, be abejo, apie futbolą.

Kas paskatino, regis, taip staiga nutraukti profesionalo futbolininko karjerą?

Tikriausiai sportininko karjera visą laiką nutrūksta staiga. Žaidi žaidi ir vieną dieną nebežaidi. Faktiškai apsisprendžiau per tris mėnesius. Praeitą vasarą turėjau pagalvoti, ką man toliau daryti, atsirado galimybė išvykti į Šveicariją ir pradėti naują gyvenimo etapą. Pasinaudojau suteikta galimybe ir, manau, nesuklydau.

Kodėl nusprendus atsisveikinti su profesionaliu futbolu negrįžai su šeima į Lietuvą?

Kad mes jau prieš tai ilgai gyvenome ne Lietuvoje. Aš, asmeniškai, esu emigravęs nuo 1996-ųjų, mano šeima – dvylika metų. Tad negrįžti į Lietuvą buvo bendras šeimos apsisprendimas, pagrįstas noru, kad vaikai tęstų savo studijas užsienyje. Taip pat ir mes, pagyvenę keturis mėnesius Lietuvoje, nelabai įsivaizdavome savo ateities ten. Tačiau manome, kad grįžti į Lietuvą niekada nevėlu.

Išgyveni naują etapą – iš futbolininko į verslininkus. Kokie didžiausi iššūkiai, su kuriais susidūrei?

Manau, kad iššūkiai dar priešakyje. Kol kas esu pažintiniame etape, kai keičiasi kasdieniai įpročiai, net organizmas turi prisitaikyti prie naujų iššūkių, nes krūviai visai kitokie. Tad viskas laukia dar ateityje, o šį periodą vadinu „mokyklėle“.

Bet juk net protui pasakius „viskas“, kojos vis tiek neša į futbolo aikštę?

Nelabai. Praėjus beveik metams praktiškai neįsivaizduoju savęs grįžtančio į profesionalų futbolą. Mėgėjiškai, be abejo, iki šiol palakstau, susitinku su draugais, ir šitas noras žaisti liks visam gyvenimui. Bet grįžti į profesionalų futbolą jau neturiu nei noro ir – tikriausiai – sveikatos.

Taip, žaidžiu vienoje iš vietinių komandų, bet tai toli gražu neprilygsta tam, ką dariau visą savo subrendusį gyvenimą. Juk aštuoniolika metų žaidžiau visai kitą futbolą. O dabar liko tik mėgėjiškas malonumas.

Ilgą laiką su šeima gyvenote Italijoje. Kokį skirtumą pajutai tarp gyvenimo ten ir gyvenimo Šveicarijoje?

Pagrindinis skirtumas – toks dalykas kaip disciplina, visi procesai ir mažesnė biurokratija. Tiek aptarnavimo sferoje, tiek socialiniame gyvenime. Italijoje visur sutiksi pietietišką požiūrį. Atostogauti – tai nuostabi šalis, bet joje dirbti ar užsiimti verslu tikriausiai būtų sudėtinga. Tai būtų esminiai mano pastebėjimai, tačiau gal pirmiau vertėtų Šveicarijoje pagyventi dvylika metų ir tada lyginti abiejų šalių plusius ir minusus.

Sudalyvavai ir ne viename Tičino lietuvių susitikime. Ar tiek metų praleidus užsienyje dažnai kyla noras pabūti tautiečių rate, pabendrauti lietuviškai?

Tas noras niekada nebuvo dingęs ir niekada nedings. Juk aš esu lietuvis, mano žmona – lietuvė, vaikai – taip pat. Šeimoje kalbame lietuviškai ir norime puoselėti lietuviškas tradicijas. Niekada nesame išsižadę Lietuvos ir laikome save lietuviais. Tad man šie susitikimai labai malonūs, kadangi yra draugų būrys, yra linksmi pasikalbėjimai. Viliuosi, kad šie Tičino lietuvių susibūrimai išliks pastovūs ir ateityje.

Lapkritį iš St. Galleno stadiono tribūnos stebėjai Lietuvos rinktinės rungtynes su Šveicarijos komanda. Koks jausmas, kai saviškiams nesiseka, o kad ir entuziastingus sirgalius su trispalvėmis užgožia keliatūkstantinė

Tomas Danilevičius savo biure. Erikos Kancerevyčienės nuotrauka.

raudona jūra?

Iš tikrųjų jausmas buvo dviprasmiškas. Man regis, tai buvo pirmos rungtynės, kai stebėjau rinktinės žaidimą iš tribūnos. Būdavo rungtynių, kai žiūrėdavau iš tribūnos, bet tik dėl diskvalifikacijos ar dėl traumos, bet tai – du visiškai skirtingi jausmai. Dabar buvo aišku, kad jau niekaip negalėsiu padėti savo rinktinei ir išvis niekada nebegalėsiu žaisti tokio lygio futbolo. Jausmas labai keistas, tačiau pradėdi suprasti, ką sirgalius jaučia per rungtynes, kaip žmogus gali pergyventi ir kokioms emocijoms pasiduoti. Ir dabar šis keistas jausmas tikriausiai ir beliks visą laiką.

Girdėjau, kad atsakomąsias rungtynes stebėsi ir Vilniuje. Ar padės lietuviams namų sienos? Kokį rezultatą prognozuoji?

Aš negaliu pasigirti orakulo sugebėjimais, tad niekada neprognozuavau ir neprognozuosiu rezultato. Bet labai tikiuosi revanšo, nes tiek po St. Galleno, tiek po Londono rungtynių Lietuvos rinktinę persekioja labai neigiami atsiliepimai ir emocijos. Tad norėtusi, kad rinktinė atsitiestų, o sirgaliai vėl patiktų, kad komanda gali laimėti, ir rinktųsi į stadionus.

Kalbėjosi Erika Kancerevyčienė

Šveicariškas sūris ir sviestas Varputėnų dvare

*VILIJ
BISCHOFF
HANDSCHIN*

Varputėnų dvaras istoriniuose šaltiniuose pirmą kartą minimas XVI a. 1908 m. vedybų keliu jis atiteko Hriškevičiams (Griškevičiams). Dvaras tada turėjo pavyzdinį ūkį, puošnius rūmus, gražų parką su apžvalgos aikštelėmis, per jį čiurlenančiu Kesaučio upeliu, tvenkiniais, kuriuos puošė salelės ir tilteliai. Parke būdavo rengiamos gegužinės, vaikštynės, plaukiojama valtimis. Graži vieta traukė svečius, ir jie mielai čia apsistodavo. 1923 m. Varputėnuose atostogavo anglų rašytojas Hermis Ouldas. Tai rado atspindį jo romane „Gyvenimo šokis“. Kasmet dvaro svečių kambariuose ilsėdavosi po 60 ir daugiau žmonių. Štai tada į dvarą ir atvyko šveicaras Nikolausas Linderis. Darbui Varputėnų dvaro pieninėje Griškevičiai jį pasikvietė 1934 m. Gausi brolių Linderių šeima buvo kilusi iš Reichenbacho (Berno kantonas).

Varputėnų dvaras šiandien. Luko Handschin nuotrauka.

Voldemaras Linderis sūrininkavo Raudonėje, Aleksanderis - Veliuonoje.

Varputėnų grafų palikuonis Antanas Griškevičius dvare atkūrė Linderio sūrių gamybą. Jis restauravo senąją pieninę bei sūrių fermentacijai skirtus rūsius. Tačiau sūrių gamybos liniją sumontuoti buvo nuspręsta fermos pašonėje, o į dvarą buvo vežami jau suspausti sūriai. Dvare jie sūdomi, nusausinami, tepami orą praleidžiančia medžiaga ir galiausiai

vaškuojami ir nokinami.

Nikolauso duktė Kristina tebegyvena Šiauliuose. Ji išsaugojo tada gaminto sviesto įpakavimą su užrašu „Br. Linderiu stalo sviestas“.

Literatūra:

Judith Lewonig, „Helvecija ir Lietuva“, 2011.

Ričardas Vitkus, „Iš JAV grįžęs Varputėnų dvaro grafas gamina išskirtinius sūrius“, www.lrytas.lt, 2015.01.14.

www.lt.wikipedia.org

Šveicarija per kelias dienas

GIEDRĖ KAZLAUSKAITĖ

Iš „Poezijos pavasario“ paukščių, kurios dar nuo sovietmečio simbolizavo polėkį ir įkvėpimą, tikrovėje įsitvirtino modernesnė, kol kas dar ne tokia nudėvėta jų atmaina - lėktuvai. Jie beveik ir galėtų būti nauju, suprantama, ironišku festivalio simboliu. Žvelgdama pro lėktuvo langelį prisiminiau neperseniausią kelionę į JAV: iš pradžių nesupratau, kodėl ten, žvegiant iš aukštai, miestų išplanavimas toks kvadratinis, kaip taip gali būti? Gatvės sujungtos taisyklingais langeliais, lyg matematikos sąsiuvinyje. Skrendant į Ciurichą, įsitikinau, kad Europoje senamiesčiai buvo planuojami ne taip taisyklingai; šimtamečiai pastatai

švelniai glaudžiasi vienas prie kito, nesudarydami kariuomenės įspūdžio.

Kartu su Aivaru Veikniu ir Vytautu V. Landsbergiu skaitėme eilėraščius Bazelyje, Ženevoje ir Berne, ambasadoje; dvikalbis (lietuviškai/vokiškai) renginys vyko tik Bazelyje, tad kituose dviejuose jau jautėmės gana laisvai, nebebijojome nusibosti. Nustebino, kad publika labai kantri, atidžiai klausosi dvi valandas, po to dar aktyviai užduoda klausimus. Lietuvoje klausimai autoriams vis dar neperžengta riba - publika drovi, santūri, abejinga; skaitantieji poetai vengia apie save šnekėti, kad neužimtų per daug laiko ir nebūtų palaikyti perdėm narciziškais (populiarus kaltės jausmas dėl „puikybės“), o renginiuose taip ilgai

išsėdi nebent patys rašytojai. Šveicarijoje pajutau atsipalaidavimą, ėmiau laisviau kvėpuoti – ten jau kita kultūra, žmonės vakarietiški, labai dėmesingi. Jeigu klausia, tai nuoširdžiai, nebijodami pasirodyti, kad ko nors nežino; juk tikslas ir yra sužinoti. Ten gyvenančių lietuvių vaišingumas nėra mitas; lietuviškos duonos nostalgija taip pat.

Šveicarija – ganėtinai uždara ir labai „brangi“ šalis; iš lietuvių joje gyvena tik tie, kurie susisaisto santuokos ryšiais, studijuoja arba yra labai geri specialistai. Vadinamųjų „juodadarbių“ nėra, tad ir publika mums pasitaikė rinktinė, inteligentiška. Pastebėjau, kad jie labai tvirtai spaudžia ranką – gal ir tikrai tas gestas apibūdina asmenybės tvirtumą. Ir,

žinoma, kraštas įdomus tuo, kad amžius pradžioje ten studijavo ir gyveno daugybė lietuvių inteligentų – rašytojų, filosofų, švietėjų. Fribūre disertaciją apie Vladimiro Solovjovo estetiką parašė Vincas Mykolaitis-Putinas, žavėjęsis prof. M. de Munnyck'o paskaitomis, erudicija ir asmenybe; man regis, vėliau Lietuvoje jam stigo progresyvos religinės minties, laisvo kvėpavimo, intelektualinės bendrystės. Gal todėl ir prancūzakalbis Fribūras, kurį mums aprodė ten gyvenanti Milda Matulaitytė-Feldhausen, paliko paslaptį senamiesto išpūdį; einant į universitetą, tarsi iš praėjusio laiko išnirio tėvas dominikonas su baltu abitū. Sena miesto ligoninė, albertinumas (jame Vincas Mykolaitis ir gyveno), senoji kolegija, kur tuomet buvo Teologijos fakultetas – jums pasirodys juokinga, bet pastarąją erdvę esu sapnavusi, kai bandžiau rašyti disertaciją apie Putino kūrybą; ji man tiesiog *déjà vu*. Gražu, kad daug kas Fribūre visiškai paprasta, nėra jokios sterilios prabangos, tačiau miestas kontrastuoja akmenine autentika ir studentiška jaunyste.

Bazelis gražus tuo, kad užkonservuotas ir išlaikytas miesto senoviškumas – jokių dangoraižių, jokio pastatų dominuojančio stiklo; mažumėlę primena tarpukario Kauną. Parduotuvių vitrinų, *McDonaldas* ir net kino teatrai atrodo lyg iš septintojo dešimtmečio. Viskas taip maloniai senamadiška, iš pažiūros net traukiniai (nors viduje, be abejo, šiuolaikiška ir labai patogų). Skaitymai vyko jaukioje katedros dominijai priklausančioje bibliotekoje – keista buvo matyti tokius gausius antikvarinių knygų rinkinius visiems prieinamoje vietoje. *Carmina Burana* motyvai katedros fasade, *Augustinergasse* su dviem besišnekučiuojančiomis vienuolėmis, skimbčiojantys tramvajai. Įdomu, kad anapus upės, per kurią kėlėmės it troleibuso ūsu prie laido prikabinu laiveliu (kad nenuėštų srovė), anksčiau gyveno proletariatas – turtingesnius miestelėnus aptarnaujantys samdiniai ir darbininkai.

Ženeva, kaip ir buvo žadėta, labai gyvybingas miestas – čia pat Prancūzija, daugiau imigrantų, pietietiškesnis temperamentas. Monblanas, kai atvykome, matėsi visu gražumu, nes buvo giedra. Mus lydėjusi Eglė Kačkutė-Hagan savaip sutampa su tuo prancūzakalbiu miestu, turi kažkokios

Vytautas V. Landsbergis, Aivaras Veiknys ir Giedrė Kazlauskaitė Liucernoje.
Dianos Brunner nuotrauka

sunkiai apčiuopiamos ten gimusio Rousseu dvasios. Labai išraiškingai papasakojo apie paskutinį Ženevoje vykusį ryškų ginkluotą konfliktą 1602 m., Raudonojo kryžiaus įsteigimą (kurio simbolika, pasirodo, radosi Šveicarijos vėliavos pagrindu), Reformacijos įsigalėjimą – už katalikybę giljotinuodavo ir tai, pasak Eglės, įsismelkė į žmonių sąmonę panašiai kaip krikštas Lietuvoje, represyviais pavidalais. Nepaisant labai gražių katedrų visuose lankytuose Šveicarijos miestuose, gyventojai menkai religingi, gausu savižudybių (dažniausiai nušokama nuo tiltų). Krito į akis medžio spalvos vaikų žaidimų aikštelės, natūraliais akmenukais grįsti grindiniai, gražūs parkai, su didelėmis figūromis ant asfalto žaidžiantys gatvės šachmatinkai. O kur dar Raudonųjų žibintų kvartalas; nieko panašaus apskritai nebuvau mačiusi. Eglė dar papasakojo apie šveicarų rašytoją, kuri dirbo prostitute ir vėliau dėl to nebuvo laidojama rašytojų kapinėse. Ženevoje man labai patiko šimto metų senumo pieštukų krautuvėlė su baltu dviratį minančiu triušiu vitrinoje; net nežinojau, kad *Caran d'Ache* yra šveicariška firma, visą gyvenimą maniau, jog tai rusiškas žodis. Parašiau apie tai eilėrašį.

Bernas, kurį patys šveicarai vadina „nuobodžiausia iš sostinių“, anaipol nėra nuobodus. Socialistinių pažiūrų meras, kaip mums buvo papasakota, skatina kairuoliškas nuotaikas (nors nieko tokio socialiai ypatingo, išskyrus merginą su Che Guevaros portretu ant maišelio, sostinėje taip ir nepamačiau). Labai gražios senovinės arkados, po kuriomis gali vaikščioti mieste lyjant ir nė kiek nesušlapti (panašiai kaip Amerikoje *skywalker'iai*, tik, žinoma, daug romantiškiau). Raudonai žydėjo kaštonai ir kabėjo visų kantonų vėliavos: miestas

buvo šventiškai pasipuošęs.

Ir Maironio apdainuoti Liucerna; garlaivių plaukėme Keturių kantonų ežeru. Seniausiaja Europoje kalnų tramvajaus linija buvome užkelti į Rigi Kulm. Kylant neįtikėtinai keitėsi klimatas; ėmė snigti, pustyti, nieko nesimatyti, o viršūnėje mūsų laukė storos pusnys, tad neabai kur tenuėjome su savo vasariniais batais. Rymojome prie šlaito tvoros ir žvelgėme į niekį, kuris dėl klimato atrodė būtent taip, kaip Šliogerio apsvaistytų tuštuma. Kelionėje skaičiau Dianos Brunner dovanotą knygą „Lietuvių rašytojų takais Šveicarijoje“. Gilų išpūdį paliko pasakojimas apie Salomėją Nėrį – Balio Sruogos ekskursijoje po Alpes lietuvių grupė buvo kelioms valandoms pasiklydusi, daugumą ištiko panika ir isterija. Salomėja čia parodžiusi didelę ištvermę; Liucerna jai reiškė ir meilės miestą, į kurį atvažiavo įsimylėjusi Juozą Eretą, intensyviai rašė ten meilės eilėraščius. Ji pati su susižavėjimu aprašo ir medinį Liucernos tiltą su trikampiais senoviniais paveikslais, kurių dauguma 1993 m. žuvo liepsnose. Šitų įkvepiančių faktų nežinojau ar bent jau buvau nuo studijų laikų juos primiršusi. Toje Šveicarijos lietuvių bendruomenės išleistoje knygoje esama įdomių faktų ir apie kitus lietuvių rašytojus: Maironį, Jurgį Baltrušaitį, Joną Biliūną, Mariją Pečkauskaitę-Šatrijos Raganą, Sofiją Čiurlionienę-Kymantaitę ir vėlesnius, jau mūsų laikų. Man visa tai brangu ir įdomu.

Už puikų laiką Šveicarijoje esame dėkingi Šveicarijos - Lietuvos kultūros forumui bei ten gyvenančioms jau minėtoms lietuvišioms, taip pat kelionę moderavusiai Virginijai Siderkevičiūtei, Ilonai Katkienei, Lietuvos ambasadai ir visiems, kuriuos buvo verta susitikti.

Lietuvių „Židiniui“ Yverdone – 70 metų! Karo pabėgėliai Šveicarijoje

1944 m. vasarą, artėjant vokiečių-rusų frontui ir antrajai sovietų okupacijai, gelbėdami savo gyvybę, dešimtys tūkstančių lietuvių pasuko Vakarų link. Niekas iš bėgančių nesitikėjo, kad tai gali užtrukti visą jų gyvenimą. Atvirkščiai, buvo tikimasi, kad po kelių savaičių ar mėnesių visi sugrįš į išlaisvintą Lietuvą. Tai buvo politinė emigracija ir jos pagrindą sudarė intelektualusis Lietuvos visuomenės sluoksniš. Daugelis jų jau buvo patyrę 1940-1941 m. pirmosios sovietinės okupacijos siaubą, todėl traukimas buvo be pasiruošimo, dažnai spontaniškas, tik su reikalingiausių daiktų nešuliu.

Šveicarija pabėgėliams nebuvo pirminio pasirinkimo šalis, į ją buvo sunku patekti. Sieną įveikti pavykdavo tik pavieniams asmenims. Sužinojus apie balandžio pabaigoje (1945 m.) planuojamą Šveicarijos sienos uždarymą pabėgėliams, nemaža dalis ryžosi rizikuoti.

Įvairiuose šaltiniuose teigiama, kad Antrojo pasaulinio karo metu iš Lietuvos į Vakarus pasitraukė apie 65 000 žmonių. Bet čia tik tie, kurie registravosi pabėgėlių stovyklose. Nemaža dalis savo gelbėjimusi ir išgyvenimu rūpinosi patys. Šveicarijoje karo pabaigoje atsirado apie 200-300 lietuvių tremtinių.

Mums nereikia ieškoti karo pabėgėlių Šveicarijoje pėdsakų to meto spaudoje ar asmeniniuose archyvuose. Pabėgėliai, įsikūrę stovykloje Yverdone, patys jautė pareigą patirti ir savo lūkesčius aprašyti. Mums yra žinomi išlikę trys autentiški 1945-1946 m. leidiniai (žr. šaltiniuose). Lietuviai savo laikino gyvenimo vietą Yverdone pavadino „Lietuvių Židiniu“, rašytiniuose šaltiniuose dažnai minimu tik kaip „Židiny“. Jis buvo atidarytas 1945 m. gegužės 30 d. ir veikė daugiau nei pusantros metų.

Pirmasis leidinys, pavadintas „Lietuviai Šveicarijoje“, pasirodė jau 1945 m. pabaigoje. Kiti du mus pasiekę pabėgėlių stovykloje išleisti sąsiuviniai pavadinti „Lietuvių Židiny“ Nr. 1 ir Nr.2 yra iš 1946 -ųjų.

PERĖJUS ŠVEICARIJOS SIENĄ

1945 m. balandžio 21-26 d. nemaža grupė lietuvių, vėliau atsiradusių pabėgėlių stovykloje, perėjo Vokietijos – Šveicarijos sieną ties Ramsen miesteliu. Išsekę nuo kelių dienų ėjimo pėsčiomis, karo pabėgėliai šeimomis ir pavieniai su savo skurdžios mantos vėžimėliais buriavosi prie muitinės, dokumentų ir mantos patikrinimui bei formalumų atlikimui. Viskas vyko apie porą valandų. Tada, grupelėmis po 25 žmones sukvėžimui buvo nuvežti į pereinamojo punkto stovyklą - karantiną. Visur budėjo sargybiniai kareiviai. Nakčiai moterys buvo atskirtos miegoti brezentinėje palapinėje, o vyrai - tuščiuose traukinio vagonuose. Kitą dieną po ambulatorinio patikrinimo, saugomi kareivių, traukiniu buvo nuvežti į Vintertūrą ir apgyvendinti mokyklos pastate. Nakvynė ant šiaudų ant žemės. Kitą rytą - privaloma dezinfekcija ir priešinėktiniai vaistai. Dieną pabėgėliai galėjo vaikščioti tik savo kieme. Vietiniai šveicarai pabėgėliams buvo gan palankūs, nešė jiems smulkias dovanėles, saldinius, papirosus, vaikams žaislus. Po kelių dienų – kelionė į pastovesnę stovyklą.

Ja tapo seno fabriko pastatas Adlisvilio miestelyje prie Ciuricho. Čia reikėjo išverti apie 6 savaites su įvairių tautų pabėgėliais didžiuliame triukšme, nešvaroje ir netvarkoje, saugomiems kareivių ir spygliuotos vielos aplink stovyklą. Jei pabėgėliui prirėkdavo gydytojo, tai ginkluotas kareivis lydėdavo jį į miestelį. Ne vienas mūsų bendruomenės senjoras Adlisvilio stovyklą prisiminė su siaubu.

Iš ŠLB SENJORŲ PRISIMINIMŲ, ATRODO, KAD TAI BUVO KUNIGAS JONAS BOREVIČIUS, KURIS IŠ ŠVEICARŲ VALDŽIOS IŠPRAŠĖ LIETUVIAMS ATSKIRĄ STOVYKLĄ.

1945 m. gegužės 29 d. lietuviai vyrai buvo atskirti nuo šeimų ir išvežti „darbo talkai“ į Cossonay stovyklą, o sekančią dieną, gegužės 30-ąją, pakilo ir likę lietuviai į tik jiems skirtą stovyklą. Nustebino tai, kad juos lydėjo ne ginkluoti kareiviai, o viena gailestingoji

seselė. Traukinys sustojo Yverdone (Vo kantone).

LIETUVIŲ „ŽIDINYS“

Kokia nuostaba ir džiaugsmas buvo, kai Yverdone lietuvių grupė priėjo savo būsimus laikinus namus. Tai buvo „Hotel de la Prairie“. Ant vartų, sienų dar matėsi įvairios iškabos, menančios šlovingus viešbučio laikus ir šalia didžiulis užrašas nustelbiantis kitus: „Hotel ferme, entre interdite“ (pranc. viešbutis uždarytas, įėjimas draudžiamas). O visai neseniai čia buvo „Maison de Famille de I-er ordre“. Nors nedaug prašmatnybių jame buvo belikę po varžytinių viešbučiui bankrutavus, kambariai visgi turėjo reikalingiausių gyvenimui baldus ir patogumus. Keturių aukštų pastate dabar lengvai galėjo gyventi lietuvių pabėgėlių kolonija, kurią sudarė apie 130 suaugusių ir 30 vaikų. Gyventojų amžius svyravo nuo naujagimių iki septyniasdešimtmečių. Aplink namą buvo apie 2 ha žemės. Kokia palaima po Adlisvilio baisiųjų! Lietuviai negailėjo jėgų įsikūrimui. Globojant šveicarėms p. Tschudin, o vėliau p. Tschamper ir vadovaujant pačių rinktiems lietuvių vadovams, prasidėjo naujo laikino gyvenimo kūrimas. Pirmame aukšte buvo įrengtos viešosios patalpos: raštinė, vaikų darželis, valgykla, virtuvė, skaitykla ir „Veidrodžių salė“. Antrame aukšte - vaikų miegamieji ir suaugusių kambariai (šeimoms arba viengungiai po du). Trečiame aukšte - „Židinio“ ligoninė, gydytojo ir dantisto kabinetai ir vėl gyvenamieji kambariai, užimantys ir mansardinį ketvirtą aukštą.

Sielovadai buvo pasirūpinta turėti savo koplytėlę. Vietos klebonas davė reikiamus bažnytinius rūbus, altoriaus apdengimą, indus. Ir jau sekančią atvykimo dieną buvo atlaikytos šv. Mišios. Neilgai trukus, ant altoriaus atsirado lietuviškas Rūpintojėlis, lietuviškas kryžius, savi papuošimai. Kiekviena diena „Židinyje“ prasidėdavo šv. Mišiomis.

Be lietuvių „Židinyje“ gyveno tik trys šveicarai, institucijos tarnautojai. Nors visą kultūrinį ir poilsio laiką

lietuviai organizuodavosi patys, darbą paskirstydavo institucijos vedėja šveicarė. Tai buvo įvairūs namų apyvokos darbai, suskirstyti skyriais: virtuvė, namų švaros priežiūra, naktiniai budėtojai, valgių padavimo skyrius, baltinių taisymo skyrius, prosykla (lyginimo kambarys - aut.past.), siuvykla, kirpykla, batų taisykla, malkų skaldymas, pečių kūrenimas, transportas ir kt. Dirbama buvo nuo 8 iki 18 val. su 1,5 valandos pietų pertrauka. Už darbą buvo mokamas atlyginimas, vadinamas darbo premija. Diena visiems prasidėdavo 6:45 val., trys maitinimai per dieną, o po 19 val. laisvas laikas. Kas šešias savaitės pabėgėlis gaudavo po 3 dienas atostogų, kurias, turint pinigų, buvo galima leisti mieste arba išvykti į trumpas pažintines keliones po netoliese esančias vietas.

Laisvu nuo darbo metu, lietuviai „Židinyje“ mokėsi kalbų, lankė šveicarų siūlomus amatų (pvz. daržininkystės) kursus, švietėsi bibliotekėlėje, klausėsi muzikos ar žiūrėjo filmus. Buvo pianinas, akordeonas ir smuikas pačių muzikavimui.

LIETUVIŲ PRADŽIOS MOKYKLA PABĖGĖLIŲ STOVYKLOJE

Susitvarkę buitį ir aplinką, „Židinio“ gyventojai pradėjo rūpintis vaikų ir jaunimo šveitimu. 1945 m. spalio 7 d., iškilmingame visų „Židinio“ gyventojų

susirinkime buvo atidaryta lietuviška pradžios mokykla. Mokykloje buvo įregistruoti 18 mokinių – 8 mergaitės ir 10 berniukų; veikė pirmas, antras, trečias ir penktas skyriai ir buvo mokoma pagal Lietuvos pradžios mokyklos programą. Pamokas vedė dvi mokytojos. Visko pakako, ką galėjo parūpinti šveicarai, tik labai trūko lietuviškų vadovėlių.

STUDENTŲ IŠLEISTUVĖS

Tą pačią spalio 7 d. visų „Židinio“ gyventojų akivaizdoje, būsimi studentai pasirašė „Studentų išleistuvių aktą“, kuriame jie nuoširdžiai padėkojo tautiečiams Amerikoje už teikiamą finansinę paramą ir pasižadėjo su pasišventimu mokytis bei pateisinti visų pasitikėjimą ir lūkesčius. 1945 m. žiemos semestro lietuvių studentų sąrašė 34 pavardės, tarp kurių ir Šveicarijos trečiabangiams pažįstami vardai: (dr.) Dargužas Vaclovas, (dr.) Kušlys Anfolsas, Pečiulionis Tomas, (dr.) Pečiulionytė Joana, Prielaida Narcizas, Stanulienė (Katiliūtė) Juzė, Stanulis Gabrielius, (dr.) Steponavičius Jurgis. Didžioji dauguma jų nesustos pusiaukelėje, įvykdys duotą priesaiką su kaupu - pasieks karjeros aukštumas, įgys akademinis laipsnius, pasižymės moksle ir mene.

LIETUVIŲ PABĖGĖLIŲ CHORAS ŠVEICARIJOJE

Lietuvių choras įsisteigė dar būnant

Adlisvilio stovykloje. Jame dainavo apie 30 lietuvių. Persikėlus į Yverdono „Židinį“, atsirado daugiau norinčių dainuoti. Įsikūrė moterų, vyrų ir mišrus chorai. Lietuvių chorai dalyvavo rugpjūčio 1-osios, šveicarų nacionalinės dienos šventės koncertuose. Visos choristės vilkėjo lietuviškais tautiniais rūbais. „Židinio“ gyvenime choro pasirodymai teikė labai daug džiaugsmo. Jų repertuare buvo apie 20 dainų ir keletas bažnytinių giesmių.

Atrodo, kad gyvenimas „Židinyje“ įgavo savo rutiną. Namų ruošą čia, Yverdone, o darbo stovykla vyrams – Cossonay miestelyje. Minima dar viena vieta - Mollendruz, kur vyrai iš Cossonay stovyklos buvo išvežti miškų darbams.

COSSONAY STOVYKLA

Kaip minėta, paliekant Adlisvilio stovyklą, vyrai buvo atskirti ir atvežti į mažame Cossonay miestelyje įkurtą darbo stovyklą. Joje - visa tam reikalinga infrastruktūra: raštinė, ligoninė, ambulatorija, siuvėjos ir batsiuvio „biurai“, virtuvė, valgykla, prausykla, krautuvėlė, miegamieji. Viename barake miegojo po 40 žmonių, gultai dviejų aukštų, šiaudais prikišti čiužiniai, pagalviai ir antklodės, jokių kitų baldų. Dienotvarkė monotoniška ir greičiausiai keltis 5:45, 6:00 pusryčiai, 6:30 rikiuotė ir į darbą. Pietūs - 12:00, vėl į darbą nuo

Lietuviai pabėgėlių stovykloje Yverdone 1945 m. ŠLB archyvo nuotrauka.

Studentų darbo stovykloje. ŠLB archyvo nuotrauka.

13:30 iki 18:00 val. Darbas padalintas ir atliekamas arba aprūpinant ir prižiūrint stovyklą, arba aplink dvylikoje hektarų eksploatuojamų daržų ir laukų. Už dešimt dienų neprikaištingo darbo buvo galima uždirbti 20-25 frankus. Po dviejų savaičių, birželio 11 d., 15 šios stovyklos lietuvių vyrų išvyko į Mollendruz miško darbams.

MOLLENDRUZ STOVYKLOJE

Mollendruz – tai tūkstančiai hektarų miško ir miško ganyklų 1080 m. aukštyje. Vienišame barake, kurį rado paliktą baisioje netvarkoje prieš juos buvusių darbininkų, lietuviai pradėjo naują savo gyvenimą, kuris tęsėsi 5 mėnesius. Čia darbas buvo sunkus, kasdien nuo 7:00 ryto iki 18:00 val vakaro. Bet tuo darbai nesibaigė. Laisvu nuo darbo metu, lietuviai tvarkė savo laikiną vietovę. Greitai atsirado Vytis, Smūtkelis ir kiti tautiniai simboliai. Buvo iš peties ruošiamasi Joninių šventei, į kurią atvyko daug svečių iš Yverdono, Cossonay ir kitur. Visi, vieno likimo broliai ir sesės dalijosi savo išgyvenimais Šveicarijoje, šoko tautinius šokius, dainavo, o sutemus,

sukūrė Jonų garbei didžiulį laužą.

Nepailgo vasara ir greit atėjo ruduo. Iškritęs pirmasis sniegas priverė lietuvius palikti Mollendruz ir grįžti į Cossonay stovyklą. Cossonay darbo stovykla buvo uždaryta gruodžio 13 d.

DARBAI RENNENS MIESTELYJE

Rennens taip pat turi būti įrašytas į lietuvių tremtinių Šveicarijoje istoriją. Ir čia būta lietuvių. Uždarius Cossonay darbo stovyklą, dalis tautiečių buvo perkelta į šį Lozanos priemiestį. Ten darbas ne lengvesnis – kelmų ir malkų krovimas. Netruko, kol buvo pradėta skųstis nugarų ir kojų skausmais. Užtat vakarais Rennens kitaip nei Cossonay, būdavo kur išeiti ir su vietiniais pabendrauti.

KALĖDOS LIETUVIŲ „ŽIDINYJE“

1945 metų Kalėdos daugeliui karo audrų Šveicarijon nublokštų mūsų tautiečių buvo tikrai neeilinis įvykis. „Židiny“ ruošėsi didelei šventei. Buvo laukiama didelio būrio svečių – apie 75

asmenų iš visų Šveicarijos kampelių. Tai – besimokantis jaunimas ir studentai, bei „paskirai gyvenę tautiečiai“. „Židinyje“ didžiausias sujudimas. Kūčios ruošiamos 165 asmenims. Salės sienos šventiškai papuoštos, viduryje – išdabinta eglutė. Kūčios už 2000 kilometrų nuo tėvynės! Pakviesti garbūs svečiai – ministeris p. Turauskas su ponija, konsulas p. Garbačiauskas su ponija, „Heimo“ vedėja p. Tschamper, Yverdono visuomenės atstovai. Lietuvės moterys pasipuošė tautiniais rūbais. Malda. Himnas. Vaišės. O mintyse – namai, artimieji. Po Kūčių vakarienės – vaikų eglutė, Kalėdų Senis su dovanų maišu. Ir suaugę kiekvienas gauna dovanėlę – kojines, kvėpalus, nosinės... „Caritas“ dovanojo kiekvienam po gražią papkę su vokais ir popierium laiškam. Po dovanų – trumpa poezijos valandėlė, o 24:00 val.- Bernelių Mišios, čia pat, prie kuklaus lietuviško altorėlio.

„ŽIDINYS“ – LIETUVIŲ CENTRAS
ŠVEICARIJOJE

Lietuvių pabėgėlių „Židiny“ pamažu pradėjo virsti lyg ir centru, apie kurį ėmė suktis lietuviškas gyvenimas Šveicarijoje.

Stovykloje gyveno beveik trečdalis visos lietuviškos kolonijos. Čia buvo organizuojamos šventės, suvažiavimai. Iš leidinių sužinome, kad į pabėgėlių šventes buvo kviečiami ir apsilankydavo Lietuvos diplomatai reziduojantys Šveicarijoje, čia gyvenę lietuviai ir iš Lietuvos sugrįžę Šveicarijos piliečiai, profesorai, tarpukariu dirbę Lietuvos universitete Kaune. Tai ponai Turauskai, ponai Garbačiauskai, ponai Studer'iai, ponai Eretai, panelė Skvirblytė ir kiti. Pabėgėliai dėkojo jiems už bičiulystę ir pagalbą sunkią valandą.

„Židinio“ leidinių puslapiuose randame abiejų Šveicarijoje tuo metu gyvenusių 1918 m. Nepriklausomybės Akto Signatarų, ministro dr. Jurgio Šaulio ir prelato Kazimiero Šaulio straipsnius. Dr. J. Šaulys ramino tremtinius, kad jie „nebus prieš jų norą grąžinami į bolševikų okupuotuosius kraštus“, o prelatas K. Šaulys lietuvių padėsimui papasakojo „Kaip jie (vokiečių valdžia Lietuvoje - aut. past.) mums kliudė paskelbti Nepriklausomybės Aktą“.

Apžvalgos leidinyje randame ir Lietuvos atstovybės Berne sekretoriaus teisininko dr. Alberto Geručio išsamų straipsnį, aiškinantį Šveicarijos politiką emigrantų ir pabėgėlių klausimu. Čia randame ministro Ed. Turausko ir kun. J. Borevičiaus sveikinimus Vasario 16-osios proga bei daug patriotinių ir ilgesingų posmų, skirtų paliktai Tėvynei.

PAMAŽU DINGO DAINOS. TĖVYNĖS ILGESYS
VIRTO NERIMU DĖL SAVO ATEITIES

Iš pradžių visi tikėjo, kad pasibaigus karui, visi galės laimingai sugrįžti į Tėvynę. Bet viltis su kiekviena diena tolo. Darėsi aišku, kad kelio atgal nėra. Lietuvius apėmė nerimas dėl rytojaus, dėl jų vaikų ateities. Jau 1946 m. išleistuose „Židinio“ leidiniuose labai nedaug vietos ir dėmesio skiriama stovyklos gyvenimui nušviesti. Matomai bendruomeniškumas ir susiklausymas taip pat pradėjo blėsti. Net keletas straipsnių autorių skatina „Židinyje“ siekti santarvės ir vienybės, neleisti įsivyrėti egoizmui ir bendrų reikalų ignoravimui. Kita vyraujanti

tema – tai skelbimai ir pranešimai apie galimybes emigruoti į kitas šalis ir jų keliami reikalavimai. Priimančios šalys norėjo tik jaunų, sveikų ir darbinių žmonių. Tie, kurie netilpo į tuos rėmus, negalėjo puoselėti tos vilties.

PANAIKINUS LIETUVIŲ „ŽIDINĮ“

Pabėgėlių stovyklų tikslas buvo suteikti laikiną prieglobstį, o karui pasibaigus padėti pabėgėliams sugrįžti į savo namus. Kai tapo aišku, jog Pabaltijo šalių žmonės negalės grįžti į savo okupuotas šalis, Šveicarijos valdžia pradėjo pabėgėlius nuožmiai spausti emigruoti toliau į didesnius kraštus - JAV, Kanadą, Pietų Ameriką ar Australiją. Liekantiems - nebuvo leidžiama susirasti pastovaus darbo ar gauti leidimą apsigyvenimui. Nebegalintys savimi pasirūpinti, panaikinus lietuvių „Židinį“, buvo perkelti į mažesnius priežiūros namus ar į šveicarų šeimas. Taip, baigiantis penktam praeito amžiaus dešimtmėčiui, Šveicarijoje buvo likę tik apie pusšimtis lietuvių tremtinių. Buvo suvokta, jog reikia telktis, kad patys išliktų lietuviais ir talkinti viskam, kas galėjo padėti Lietuvos laisvinimo byloje.

BUVĘS LIETUVIŲ „ŽIDINYS“ ŠIANDIEN VĖL
PRAŠMATNUS „HOTEL DE LA PRAIRIE“

Panaikinus lietuvių „Židinį“, 1948 m. įgijęs naujus šeimninkus, buvęs viešbutis vėl atgimė viešbučiu ir šiandien yra keturių žvaigždučių svečių namai su gražuoliu, amžiaus senumo parku, kuris mena dėkingų, 1945-1946 metais laikiną saugų prieglobstį suradusių lietuvių žingsnius.

*Pagal Šveicarijos karo pabėgėlių
spaudą parengė J. Caspersen*

Šiandieninis buvusios lietuvių pabėgėlių stovyklos, dabar - viešbučio, vaizdas.
Jūratės Caspersen nuotrauka.

Šaltiniai:

1. Lietuviai Šveicarijoje. Vienkartinis apžvalgos leidinys. Lietuviškojo „Židinio“ Yverdono komitetas, 1945 m., 46 p.
2. Lietuvių ŽIDINYS. Šveicarija Yverdon 1946. II.16. Nr. 1. Lietuviškojo „Židinio“ Yverdono komitetas, 16 p.
3. LIETUVIŲ ŽIDINYS. Yverdon Šveicarija 1946. III.20 Nr. 2. Lietuviškojo „Židinio“ Yverdono komitetas, 24 p.

Lietuvių kultūros diena „Lietuviai Leysin’e“, skirta Ramūno Bytauto ir Antano Samuolio atminimui

*JŪRATĖ
CASPERSEN*

Ramūnas Bytautas (1886-1915) yra vienas iš pirmųjų Lietuvos profesionalių filosofų. Gimęs nutautėjusių lenkakalbių žemaičių bajorų Bytautų šeimoje Varnių valsčiuje ir iki studijų Maskvos universitete nekalbėjęs lietuviškai, *Romanas* Bytautas nusprendė eiti tautiškumo gaivinimo keliu. Išmoko lietuviškai, susilietuvino vardą ir gilinosi į tautos esmės, savimonės klausimus bei nacijos formavimosi principus, kalbą laikydamas svarbiausiu tautos požymiu. Iškeldamas ir sureikšmindamas lietuviybę, R. Bytautas palaikė lietuvių valstybingumo siekius, formavo lietuvių inteligentijos pasaulėžiūrą ir teigė, kad tauta gali būti gyvybinga tik savo kalbos dėka ir puoselėdama savo kultūrą. Susirgęs kaulų džiova R. Bytautas gydėsi Druskininkuose, po to - Italijoje ir nuo 1914 m. balandžio - Šveicarijoje. Nesulaukęs net 29-rių, 1915 m. birželio 22 d. mirė. Palaidotas Leysin'o kapinėse. Buvęs kapas Nr. 209 neišlikęs.

Antanas Samuolis (Samulevičius) (1899- 1942) - neeilinė XX a. Lietuvos tapybos figūra, priklausiusi maištingajai menininkų „Ars“ grupei. Jis gimė dabartiniame Raseinių rajone, studijavo Kauno meno mokykloje Justino Vienožinskio studijoje. Iš savo amžininkų A. Samuolio darbais išsiskyrė plačia jausmų skale, apimančia lyriką, tragizmą ir groteską. Jo kūrybos kelias tęsėsi tik apie 7 metus. Palikimas negausus, apie 60 kūrinių, bet jie turėjo didelės įtakos amžininkų ir vėlesnių menininkų tapybai. Vos tik pradėjus savarankišką kūrybą, A. Samuolį užklupo šeimos liga – tuberkuliozė. Sveikatai pablogėjus ir Dailininkų sąjungai tarpininkaujant, Samuolis 1939 m. vasarą išvyko gydytis į Šveicariją. Mirė nesulaukęs 43 metų. Palaidotas Leysin'o kapinėse, kapas neišlikęs.

R. Bytautas ir A. Samuolis atvyko į Šveicariją gydytis tuberkuliozės, tuo metu žinomiausias sanatorijas Šveicarijos kalnuose ir puoselėjo viltis pasveikti. Deja, liga buvo nuožmesnė už jų viltis. Vieną mirtis pakirto Pirmojo pasaulinio karo metu, kitą - Antrojo. Tai, greičiausiai, ir nulėmė, kad jų kūnai nebuvo susigrąžinti į Lietuvą. O pagal Šveicarijos tvarką po 25-30 metų

kapai yra naikinami, ypač tų, kurių neprižiūri mirusiųjų šeimos. Taip dingio abiejų Lietuvai nusipelnusių žmonių paskutinio atilsio vietų atžymos.

Pažymint A. Samuolio reikšmę Lietuvos tapybos raidai, nuo 1994 m. Lietuvoje vyksta tarptautiniai dailininkų simpoziumai (plenerai). Jų tikslas yra suburti profesionalius menininkus kūrybiniam darbui, skatinti novatoriškumo paieškas tradicinėje molbertinėje tapyboje bei priminti meno pasauliui apie A. Samuolio reikšmę ir vietą lietuvių tapyboje. Daugelio šių plenerų kuratoriai - Lietuvos dailininkų sąjungos Kauno skyriaus pirmininkas Gintautas Vaičys.

Šiomet sukanka R. Bytauto 100-osios mirties metinės. Ta proga, Šveicarijos lietuvių bendruomenė, talkinant vietinei Leysin'o kultūros puoselėtojai p. Véronique Bernard ir bendradarbiaujant su Lietuvos menininkais, **2015 m. birželio 28 d. rengia Ramūno Bytauto ir Antano Samuolio atminimo pagerbimo renginį „Lietuviai Leysin’e“.**

Renginio partneriai: Leysin American school in Switzerland.

RENGINIO PROGRAMA:

2015 m. birželio 28 d.

I dalis

15.00-17.00 val. Svečių namai „Les Aïrelles“ (Avenue Secrétan 10, Leysin) Minėjimas ir atminimo lentelių atidengimas ant Leysin'o kapinių akmeninės sienos (lietuvių kalba).

II dalis

18.00-21.00 val.

Lietuvių kultūros diena „Lietuviai Leysin’e“. Belle Epoque campus, Leysin American school in Switzerland (anglų ir prancūzų kalbomis). Tapybos ir fotografijų paroda „Nuosta-

Nuotaikingą koncertinę programą paruos lietuvių folkloro tradicinė kapela „Ratilai“.

bios Leysin'o apylinkės", lietuvių liaudies muzika, šokiai ir dainos, lietuviškas aperityvas.

Dalyvauja:

Lietuvių liaudies šokių kolektyvas „Baltija“ (Švedija), vadovė Jurga Laurenčikienė, Lietuvių folkloro tradicinė kapela „Ratilai“ (Lietuva), vadovas Darius Mockevičius, Lietuvos dailininkų sąjungos Kauno skyriaus menininkai Gintautas Vaičys ir Ewa Pohlke.

Antrą kartą Šveicarijoje lankysis lietuvių liaudies šokių kolektyvas iš Švedijos „Baltija“.

Kito Vėjo TEATRAS
Pristato spektaklį visai šeimai

Pasakėlės vaikams, sliekams ir vanagams

pagal R. Černiausko knygą vaikams

Birželio 14 d. 11 val.
Maison de Quartier des Eaux-Vives
Chemin de la Clairière 3, 1211 Genève

Spektaklis Ženevoje – bendras darželio-mokyklėlės Ratas ir Lietuvos ambasados Šveicarijoje renginys

Kaina: CHF 15 suaugusiems, CHF 10 vaikams
www.kitasvejas.lt

Švęskime Jonines kartu!

Tradicinė Joninių šventė ežero pakrantėje Lozanoje šiemet žada būti kaip niekad smagi!

Programoje:

- profesionalūs šventės vedėjai ir muzikantai
- užsiėmimai vaikams
- Lietuviškas alus, gira ir kepta duona
- paparčio žiedo ieškojimas
- šokiai, dainos, burtai ir žaidimai po kupole
- sveikinsim varduvininkus
- Joninių laužas

Kur ir kada: Bourget parkas, Vidy, Lausanne, šeštadienį, birželio 27 d.

Kviečiame visus Šveicarijos, Prancūzijos, Lichtenšteino, Austrijos ir Vokietijos lietuvius! Dalyvaukite ir pasikvieskite draugus!

Daugiau informacijos rasite www.jonines.ch ir Facebook.

NAUDINGI ADRESAI

ŠLB valdybos pirmininkė Jūratė Caspersen

Dorfstrasse 198,
8706 Meilen
+41 (0) 76 330 92 00
jurate@caspersen.ch

LR ambasada Šveicarijoje

Kramgasse 12, 3011 - Bern
+41(0) 31 352 52 91
http://ch.mfa.lt,
amb.ch@urm.lt

LR garbės konsulas

Tičino kantone

Gintautas Bertasius

Via Luganetto 4, P.O. Box 743
6962 Lugano - Viganello 6
+41 (0) 91 971 56 43
g.bertasius@bluewin.ch

LR garbės konsulas

Ženevos ir Vo kantonuose

Michel Sogny

2 Avenue de Warens, 1203 Genève
www.sogny.com

LR garbės konsulas Ciuriche

Graziano Pedroja

Rennweg 32, PO Box 3767
CH-8021 Zürich
+41 (0) 43 817 65 48,
pedroja@juris.ch

ŠLB banko sąskaitos duomenys:

Litauische Gemeinschaft, 8050 Zürich,
Zürcher Kantonalbank,
8010 Zürich
IBAN CH38 0070 0110 0013 0089 1
SWIFT (BIC) ZKBKCHZZ80A

Žurnalo „Pasaulio lietuvis“ prenumerata:

PLB atstovybės Lietuvoje sąskaitos Nr.
(IBAN) LT76 7300 0101 2423 6579
Bankas: AB „Swedbank“
Banko adr.: Konstitucijos pr. 20A, 03502
Vilnius, Banko kodas: 73000
SWIFT kodas: HABALT22
kaina metams 45 eurai.

REDAKCIJOS SKILTIS

Laikraščio redkolegija: dr. Lijana Tagmann. Maketavo Diana Brunner.

Laikraštis spausdintas www.esf-print.de

Straipsniai, informacija, reklamos priimami el. paštu: slz@lietuviai.ch. Reklamos kaina - 30 frankų.

Laikraštis yra Šveicarijos Lietuvių Bendruomenės leidinys, išeina 2 kartus per metus 250 egz. tiražu.

Perspauddinant straipsnius, būtina nurodyti šaltinį.

Bendruomenės interneto svetainė: www.lietuviai.ch

SVEIKINAME

Nuoširdžiai sveikiname **Aistę ir Claude Lehmann** balandžio 4 d. sulaukus pirmagimio **Davidą**. Su mažylio atsiradimu Jūsų šeima atvertė naują, dar prasmingesnę gyvenimo puslapį. Linkime stiprybės, kantrybės ir meilės auginant sūnelį.

Nuoširdžiai sveikiname **Dr. Algimantą Gegecką**, gegužės 15 d. atšventusį 70-metį! Linkime Jums neišsenkančios energijos, geros sveikatos, žvalios nuotaikos. Ilgų, laimingų ir džiaugsmingų metų!

UŽJAUČIAME

2015 m. kovo 27 d. Anapilin iškeliavusio Šveicarijos lietuvių, pirmojo Nepriklausomos Lietuvos ambasadoriaus prie JTO ir kitų tarptautinių organizacijų **Narcizo Prielaidos žmoną Josette ir dukrą Véronique**.

NAUJI NARIAI

2014. 12. 04 -2015.05.15

1. Kristina Marcinkevičiūtė (BE)
 2. Justina Matusėvičiūtė (AG)
 3. Aistė Lehmann (BE)
 4. Olga Simonius (BS)
 5. Dovilė Vildaitė (VD)
 6. Ilona Tanno (SG)
 7. Dainora Küng (LU)
- (atnaujino po pertraukos)

PASIŽYMĖKITE

2015 m. rugsėjo 12 d. Badene rengiama ŠLB 65-mečio šventė.

Išsami informacija bus paskelbta vėliau bendruomenės interneto svetainėje.

Kas nori tik elektroninės ŠLŽ versijos prašom parašyti jurate@caspersen.ch

